

City & Guilds Lefel 2

Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd

Cymeradwywyd gan Cymwysterau Cymru

Mae'r cymhwyster hwn yn rhan o'r gyfres newydd o gymwysterau Iechyd a Gofal Cymdeithasol, a Gofal

Manyleb

Fersiwn

Awst 2020 Fersiwn 1.3

Cipolwg ar y cymhwyster

Maes pwnc	Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Rhif City & Guilds	8040
Grŵp oedran cymeradwy	16+
Gofynion cofrestru	Dim
Asesu	3 Asesiad mewnol seiliedig ar senario (4 Asesiad mewnol seiliedig ar senario ar gyfer y Ilwybr Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc) 1 Prawf dewis lluosog wedi'i osod a'i farcio'n allanol
Cymeradwyaethau	Mae angen cymeradwyo'r ganolfan a'r cymhwyster
Deunyddiau cefnogi	Deunyddiau asesu enghreifftiol Canllawiau Addysgu Canllaw i Ddysgwyr Llawlyfr Gweinyddu (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC)
Ymrestru ac ardystio	Gweler y Llawlyfr Gweinyddu am fanylion (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC)

Teitl a lefel	Rhif cyfeirnod	Rhif QiW
Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Plant a Phobl Ifanc)	8040-02	C00/1238/4
Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion)		
Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc)		

Fersiwn a Dyddiad	Newid manylion	Adran
1.1 Awst 2019	Deunyddiau cynorthwyol/gofynion canolfan wedi eu diweddarau	Trwy'r ddogfen
1.1 Awst 2019	Rhifau asesu elfennol wedi eu hychwanegu	Crynodeb o'r Asesu
1.2 Hydref 2019	Cynnwys uned wedi eu diweddarau	Uned 001 – 1.4
1.3 Awst 2020	Diwygio'r deddfwriaeth diogelu cyfeiriadau	Deddfwriaeth a chanllawiau cysylltiedig: <ul style="list-style-type: none"> • Uned 006

Cynnwys

Cynnwys	5
1. Cyflwyniad	6
2. Crynodeb o'r Asesu	10
3. Unedau	16
Uned 001 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	20
Uned 002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	29
Uned 003 Iechyd a llesiant (oedolion)	37
Uned 004 Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)	46
Uned 005 Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	53
Uned 006 Diogelu unigolion	58
Uned 007 Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol	63
4. Gofynion y Ganolfan	69
5. Cyflwyno, asesu a sicrhau ansawdd y cymhwyster	71
Asesu cychwynnol a sefydlu	71
Deunyddiau cefnogi	71
Trefniadau ar gyfer asesiadau mewnol	72
Monitro asesiadau mewnol yn allanol	74
Trefniadau ar gyfer asesiadau allanol	75

1. Cyflwyniad

Ynglŷn â'r cymhwyster

Ar gyfer pwy mae'r cymhwyster?

Mae'r cymhwyster hwn ar gyfer dysgwyr ôl-16 yng Nghymru sy'n gweithio yn y sectorau iechyd a gofal cymdeithasol, neu sydd am weithio ynddyn nhw.

Cafodd ei ddatblygu gan gonsortiw City & Guilds/CBAC ar y cyd â rhanddeiliaid o'r sector iechyd a gofal cymdeithasol. Roedd y rhain yn cynnwys Gofal Cymdeithasol Cymru, Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AaGIC), tiwtoriaid, athrawon ac aseswyr gweithleoedd.

Mae wedi'i gynllunio i gael ei gyflwyno gan amrywiaeth o fathau gwahanol o ganolfannau gan gynnwys dysgu seiliedig ar waith, addysg bellach ac ysgolion.

Beth mae'r cymhwyster yn ei gynnwys?

Mae'r cymhwyster yn ymdrin â gwybodaeth a dealltwriaeth sylfaenol o Fframwaith Sefydlu Cymru Gyfan ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol ac mae'n adlewyrchu amrywiaeth o rolau a lleoliadau gwahanol. Mae'r cynnwys yn ymdrin â:

- Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol
- Iechyd a llesiant
- Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol
- Diogelu unigolion
- Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol

I gael rhagor o wybodaeth am Fframwaith Sefydlu Cymru Gyfan ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol, gweler gwefan Gofal Cymdeithasol Cymru:

<https://gofalcymdeithasol.cymru/dysgu-a-datblygu/fframwaith-sefydlu-cymru-gyfan-ar-gyfer-iechyd-a-gofal-cymdeithasol>

Pa gyfleoedd sydd i ddatblygu?

Mae'r cymhwyster hwn yn cefnogi dysgwyr i symud ymlaen i astudio ymhellach, gan gynnwys y cymwysterau canlynol yn y gyfres o gymwysterau Iechyd a Gofal Cymdeithasol, a Gofal Plant ar gyfer Cymru:

- Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Ymarfer (Oedolion)
- Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Egwyddorion a Chyd-destunau (Oedolion, Plant a Phobl Ifanc)
- Lefel 3 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Ymarfer (Oedolion)
- Lefel 3 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Ymarfer (Plant a Phobl Ifanc)
- Lefel 3 Tystysgrif a Diploma mewn Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Egwyddorion a Chyd-destunau
- Lefel 3 TAG Uwch a TAG Uwch Gyfrannol mewn Iechyd a Gofal Cymdeithasol, a Gofal Plant

Mae'r cymhwyster hefyd yn cefnogi cyfleoedd cyflogaeth. Fodd bynnag, dylid nodi, yn ogystal â'r cymhwyster craidd, mae cymhwyster Lefel 2 neu 3 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Ymarfer yn ofynnol ar gyfer ymarfer.

Nodau ac amcanion y cymhwyster

Bydd cymhwyster Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd yn galluogi dysgwyr i feithrin gwybodaeth a dealltwriaeth:

- o'r egwyddorion a'r gwerthoedd craidd sy'n sail i ymarfer lechyd a Gofal Cymdeithasol;
- o ffyrdd o weithio yn y sector lechyd a Gofal Cymdeithasol;
- sy'n llywio ymarfer effeithiol ym maes lechyd a Gofal Cymdeithasol;
- sy'n eu cefnogi i symud ymlaen i astudio ymhellach ym maes lechyd a Gofal Cymdeithasol.

Strwythurau

Bydd y cymhwyster lechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd yn cynnig cyfle i ddysgwyr gwblhau un llwybr yn canolbwyntio naill ai ar Oedolion neu ar Blant a Phobl Ifanc, neu lwybr ar y cyd sy'n ymdrin â'r ddau drywydd.

I gyflawni'r **Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion)** rhaid i ddysgwyr gyflawni pum uned orfodol 001, 003, 005 – 007.

Rhif yr Uned	Teitl yr Uned	Oriau Dysgu dan Arweiniad
001	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	100
003	Iechyd a llesiant (oedolion)	80
005	Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	50
006	Diogelu unigolion	40
007	Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol	30
	Cyfanswm	300

I gyflawni'r **Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Plant a Phobl Ifanc)** rhaid i ddysgwyr gyflawni pum uned orfodol 002, 004 – 007.

Rhif yr Uned	Teitl yr Uned	Oriau Dysgu dan Arweiniad
002	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	100
004	Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)	80
005	Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	50
006	Diogelu unigolion	40
007	Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol	30
	Cyfanswm	300

I gyflawni'r **Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc)** rhaid i ymgeiswyr gyflawni saith uned orfodol 001 – 007.

Rhif yr Uned	Teitl yr Uned	Oriau Dysgu dan Arweiniad
001	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	100
002	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	100
003	Iechyd a llesiant (oedolion)	80
004	Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)	80
005	Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	50
006	Diogelu unigolion	40
007	Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol	30
	Cyfanswm	480

Yn y llwybr **Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc)**, rhaid cyflwyno unedau 005-007 yng nghyd-destun oedolion ac yng nghyd-destun plant a phobl ifanc.

Oriau Dysgu Dan Arweiniad (ODA) a Chyfanswm Amser Cymhwyso (CAC)

Mae Oriau Dysgu Dan Arweiniad (ODA) yn rhoi syniad i ganolfannau o faint o amser dysgu ac asesu *dan oruchwyliaeth* sydd ei angen i gyflwyno'r uned a gellir defnyddio'r ffigur hwn at ddibenion cynllunio. Nodwyd ODA fesul uned. Fodd bynnag, gall canolfannau ddewis cyflwyno'r cymhwyster hwn mewn ffordd gyfannol ac felly dim ond syniad bras yw'r ODA fesul uned.

Y Chyfanswm Amser Cymhwyso (CAC) yw cyfanswm yr amser, mewn oriau, y disgwylir i ddysgwr ei dreulio er mwyn ennill cymhwyster. Mae'n cynnwys oriau dysgu dan arweiniad ac oriau a dreulir yn paratoi, yn astudio ac yn cyflawni rhai gweithgareddau asesu ffurfiannol, y gall rhai ohonyn nhw fod mewn gweithle/lleoliad.

Nodir y CAC ar gyfer pob un o lwybrau'r cymhwyster isod.

Llwybr	CAC
Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion)	320
Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Plant a Phobl Ifanc)	320
Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc)	540

2. Crynodeb o'r Asesu

Er mwyn cyflawni'r Llwybr (Oedolion) a'r Llwybr (Plant a Phobl Ifanc) o fewn y cymhwyster hwn, rhaid i ymgeiswyr lwyddo yn y canlynol:

- tri asesiad mewnol seiliedig ar senario a osodir yn allanol; ac
- un prawf dewis lluosog i'w osod yn allanol a'i farcio'n allanol

Er mwyn cyflawni'r Llwybr (Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc) o fewn y cymhwyster hwn, rhaid i ymgeiswyr lwyddo yn y canlynol:

- pedwar asesiad mewnol seiliedig senario a osodir yn allanol; ac
- un prawf dewis lluosog i'w osod yn allanol a'i farcio'n allanol

Asesiad Mewnol

Mae'r asesiadau mewnol yn asesu cynnwys o Unedau 001 – 006 fel y bo'n briodol i'r Llwybr. Mae'r tablau isod yn dangos nifer y marciau a fydd ar gael ym mhob uned ar gyfer pob un o'r tri asesiad. Er y bydd nifer y marciau ar gyfer pob uned yn aros yn gyson ym mhob asesiad, gall nifer y cwestiynau/tasgau amrywio.

Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion)

Asesiad	Uned	Marciau
190	001 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	10
	003 Iechyd a llesiant (oedolion)	20
	Cyfanswm	30
191	001 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	10
	005 Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	20
	Cyfanswm	30
192	001 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	10
	006 Diogelu unigolion	20
	Cyfanswm	30

Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Plant a Phobl Ifanc)

Asesiad	Uned	Marciau
193	002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	10
	004 Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)	20
	Cyfanswm	30
194	002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	10
	005 Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	20
	Cyfanswm	30
195	002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	10
	006 Diogelu unigolion	20
	Cyfanswm	30

Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc)

Asesiad	Uned	Marciau
190	001 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	10
	003 Iechyd a llesiant (oedolion)	20
	Cyfanswm	30
193	002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	10
	004 Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)	20
	Cyfanswm	30
191 neu 194	001 / 002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion / plant a phobl ifanc)	10
	005 Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	20
	Cyfanswm	30
192 neu 195	001 / 002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion / plant a phobl ifanc)	10
	006 Diogelu unigolion	20
	Cyfanswm	30

Sylwer, o ran y llwybr hwn ar gyfer asesiadau 2 a 3, rhaid i ddysgwyr gwblhau **un** asesiad yng nghyd-destun oedolion, ac **un** asesiad yng nghyd-destun plant a phobl ifanc. Felly, os bydd dysgwr yn cwblhau (2a), yna rhaid iddo gwblhau (3b).

Yr asesiadau mewnol:

- mae pob un yn seiliedig ar senario a ryddheir ymlaen llaw y mae'n **rhaid** ei rannu â'r ymgeiswyr bythefnos cyn i'r asesiad gael ei gynnal
- mae cronfa o gwestiynau/tasgau yn cael ei rhyddhau gyda phob asesiad **na ddylid** ei rhannu â'r ymgeiswyr cyn i'r asesiad gael ei gynnal
- rhaid cynnal pob un o dan yr amodau a nodir yn y Pecyn i Aseswyr
- mae pob un yn para 60 munud
- mae gan bob asesiad gynllun marcio i'w ddefnyddio gan ganolfannau wrth farcio gwaith ymgeiswyr
- tua 75%¹ yw marc llwyddo pob un.
- mae pob un yn cael ei raddio ar sail llwyddo/methu.

¹ Gall y marc llwyddo amrywio ychydig rhwng fersiynau er mwyn cyfrif am fân amrywiadau yn lefel yr her rhwng eitemau unigol.

Gall ymgeiswyr roi cynnig ar bob asesiad mewnol ar unrhyw adeg yn ystod y rhaglen ddysgu.

Trefniadau ailsefyll

Gall ymgeiswyr sy'n methu ag ennill y marciau sydd eu hangen i lwyddo mewn asesiad mewnol ailsefyll yr asesiad gan ddefnyddio cronfa newydd o gwestiynau/tasgau. Os bydd yr ymgeisydd wedi defnyddio pob cronfa o gwestiynau/tasgau sydd ar gael, rhaid defnyddio astudiaeth achos newydd a chronfa newydd o gwestiynau/tasgau.

Prawf Dewis lluosog Allanol

Mae'r prawf dewis lluosog allanol yn ymdrin â chynnwys o bob uned o fewn pob llwybr. Dim ond drwy'r asesiad hwn mae Uned 007 yn cael ei hasesu. Mae'r tablau isod yn dangos nifer yr eitemau a'r marciau a fydd ar gael o bob uned.

Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion) – prawf dewis lluosog

Prawf Papur - 8040-197 (yn Saesneg) neu 8040-297 (yn Gymraeg)

Prawf Ar-lein - 8040-597 (yn Saesneg) neu 8040-697 (yn Gymraeg)

Prawf:	Hyd: 1 awr 15 munud	
Rhif Uned	Teitl	Nifer y cwestiynau
001	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	9
003	Iechyd a llesiant (oedolion)	11
005	Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	8
006	Diogelu unigolion	8
007	Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol	9
	Cyfanswm	45

Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Plant a Phobl Ifanc) – prawf dewis lluosog

Prawf Papur - 8040-198 (yn Saesneg) neu 8040-298 (yn Gymraeg)

Prawf Ar-lein - 8040-598 (yn Saesneg) neu 8040-698 (yn Gymraeg)

Prawf:	Hyd: 1 awr 15 munud	
Rhif Uned	Teitl	Nifer y cwestiynau
002	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	9
004	Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)	11
005	Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	8
006	Diogelu unigolion	8
007	Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol	9
Cyfanswm		45

Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd (Oedolion a Phlant a Phobl Ifanc) – prawf dewis lluosog

Prawf Papur - 8040-199 (yn Saesneg) neu 8040-299 (yn Gymraeg)

Prawf Ar-lein - 8040-599 (yn Saesneg) neu 8040-699 (yn Gymraeg)

Prawf:	Hyd: 1 awr 45 munud	
Rhif Uned	Teitl	Nifer y cwestiynau
001	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)	9
002	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)	9
003	Iechyd a llesiant (oedolion)	11
004	Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)	11
005	Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol	8
006	Diogelu unigolion	8
007	Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol	9
Cyfanswm		65

Bydd yr asesiad allanol:

- ar gael naill ar y sgrin neu ar bapur
- yn cael ei ddewis ar hap o gronfa o fersiynau
- â marc llwyddo o tua 75%²
- yn cael ei raddio ar sail llwyddo/methu

Rhyddhau Canlyniadau

Mae profion ar-sgrin yn cael eu marcio'n awtomatig a bydd y ganolfan yn cael y canlyniadau ar yr un diwrnod ag y cwblheir yr asesiad.

Bydd angen i'r canolfannau ddychwelyd fersiynau papur o'r profion i City & Guilds i'w marcio. Bydd y canlyniadau yn cael eu rhyddhau i'r canolfannau ymhen 20 diwrnod gwaith ar ôl iddyn nhw ddod i law.

Trefniadau ailsefyll

Gall ymgeiswyr sy'n methu ag ennill y marc gofynnol yn yr asesiad allanol ailsefyll prawf newydd.

² Gall y marc llwyddo amrywio ychydig rhwng papurau er mwyn cyfrif am fân amrywiadau yn lefel yr her rhwng eitemau unigol.

3. Unedau

Mae'r unedau canlynol wedi'u cynnwys yn y ddogfen hon.

Rhif yr Uned	Teitl yr Uned
001	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (oedolion)
002	Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)
003	Iechyd a llesiant (oedolion)
004	Iechyd a llesiant (plant a phobl ifanc)
005	Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol
006	Diogelu unigolion
007	Iechyd a diogelwch mewn iechyd a gofal cymdeithasol

Deilliannau dysgu a defnyddio berfau gorchymyn

Mae dau fath o ddeiliant dysgu yng nghymhwyster Lefel 2 Iechyd a Gofal Cymdeithasol: Craidd:

- Deilliannau dysgu sy'n gofyn i ymgeiswyr ddangos *gwybodaeth* am faes dysgu penodol
- Deilliannau dysgu sy'n gofyn i ymgeiswyr ddangos *dealltwriaeth* o faes dysgu penodol

Bydd pob math o ddeiliant dysgu yn cael ei asesu drwy ddefnyddio amrywiaeth o ferfau gorchymyn cysylltiedig. Defnyddir berfau gorchymyn i nodi pa sgil(iau) y bydd angen i ymgeiswyr ei ddangos/eu dangos wrth ymateb i dasgau neu gwestiynau o fewn yr asesiadau.

Bydd cwestiynau a thasgau sy'n gysylltiedig â deilliannau dysgu seiliedig ar wybodaeth, h.y. '*bydd y dysgwr yn gwybod...*' yn defnyddio'r berfau gorchymyn canlynol:

Berf gorchymyn	Disgrifiad
Diffiniwch	Rhowch union ystyr
Disgrifiwch	Nodwch nodweddion / prif nodweddion neu rhowch ddisgrifiad byr

Rhowch	Rhowch / enwch / dewiswch / nodwch ffeithiau neu enghreifftiau byr (o ffynhonnell benodol neu drwy ddwyn i gof)
Nodwch (Identify)	Fel yn achos 'rhowch'
Rhestrwch	Fel yn achos 'rhowch'
Enwch	Fel yn achos 'rhowch'
Nodwch (State)	Fel yn achos 'rhowch'
Awgrymwch	Cyflwynwch syniad, rheswm neu gam gweithredu posibl
Rhowch grynodedb	Dewiswch a chyflwynwch y prif bwyntiau (heb fanylion)

Bydd cwestiynau a thasgau sy'n gysylltiedig â deilliannau dysgu seiliedig ar ddealltwriaeth, h.y. 'bydd y dysgwr yn deall...' yn defnyddio'r berfau gorchymyn canlynol:

Berf gorchymyn	Disgrifiad
Newidiwch	Defnyddiwch ddiagram neu eiriau i ddangos yn glir sut mae cysyniad neu ddamcaniaeth yn gweithio mewn cyd-destun penodol
Cymhwyswch	Defnyddiwch eich gwybodaeth a'ch dealltwriaeth o ddamcaniaeth neu gysyniad a chysylltu hynny â chyd-destun penodol
Disgrifiwch	Rhowch fanylion effaith, h.y. yr hyn sydd wedi newid/digwydd
Esboniwch	Rhowch fanylion a rhesymau dros sut a pham mae rhywbeth fel y mae
Eglurwch	Defnyddiwch ddiagram neu eiriau i ddangos yn glir sut mae cysyniad neu ddamcaniaeth yn gweithio mewn cyd-destun penodol
Amlinellwch	Nodwch y prif bwyntiau / rhowch ddisgrifiad byr neu nodwch y prif nodweddion
Dangoswch	Fel yn achos 'eglwurwch'
Defnyddiwch	Cymhwyswch y wybodaeth a ddarparwyd at ddamcaniaeth neu gysyniad penodol

Rhoi syniad o'r hyn sydd i'w ddisgwyl pan ddefnyddir y geiriau hyn wrth asesu yw bwriad y rhestr hon o ferfau gorchymyn. Mae'n bwysig sylweddoli fodd bynnag nad ydynt yn eiriau sy'n annibynnol y tu allan i'r cyd-destun penodol. Ni ddylai ymgeiswyr, wrth baratoi i gael eu profi, ganolbwyntio ar ddysgu ystyron y geiriau hyn heb ystyried gweddill y cwestiwn. Dylid eu cefnogi o ran dehongli'r cwestiwn neu'r dasg yn gyflawn, e.e. defnyddio'r asesiadau enghreifftiol ac unrhyw ddeunyddiau eraill sydd ar gael.

Canllawiau cyflwyno a defnyddio testun **trwm** yn y meini prawf asesu

Mae'r canllawiau hyn wedi'u hanelu at diwtoriaid, hyfforddwyr neu hwyluswyr wrth addysgu'r uned ac maen nhw'n cynnwys ystyriaethau penodol ar gyfer cyflwyno cynnwys yr uned lle bo hynny'n berthnasol. Er enghraifft, mae enghreifftiau o gynnwys i'w drafod wrth gyflwyno; neu ddiffiniadau penodol y dylid eu defnyddio er mwyn helpu i gyflwyno'r uned, wedi'i nodi yma. Mae'r meysydd cynnwys y ceir enghreifftiau ohonyn nhw yn y canllawiau cyflwyno wedi'u cynnwys mewn testun trwm ym mhrif gorff y testun.

Cyfeirir at y termau diffiniedig canlynol drwy gydol cynnwys yr uned –

- **Gofalwr** – unrhyw un dros 18 oed sy'n darparu neu'n bwriadu darparu gofal neu gymorth i oedolyn arall sydd angen gofal. Mae hyn yn cynnwys gofal a chymorth emosiynol a chorfforol. Nid ystyrir bod rhywun sy'n cael ei dalu i ddarparu gofal neu sy'n gwneud hynny fel gweithiwr gwirfoddol yn ofalwr.
- **Unigolyn** – y sawl rydych yn gofalu amdano neu'n ei gefnogi yn eich gwaith. Gallai fod yn blentyn neu'n oedolyn.

Lefel:	2
ODA:	100
Nod:	Meithrin dealltwriaeth y dysgwyr o'r ffordd mae deddfwriaeth, polisiau cenedlaethol, canllawiau a fframweithiau yn cefnogi darpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol ar gyfer oedolion.
Trosolwg o'r uned:	Bydd yr uned hon yn sicrhau bod dysgwyr yn cynyddu gwybodaeth am sut mae deddfwriaeth, polisiau cenedlaethol, canllawiau a fframweithiau yn cefnogi darpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol ar gyfer oedolion. Bydd y dysgwyr yn deall yr angen i hybu cydraddoldeb ac amrywiaeth a'r ffordd y mae dulliau gweithredu person ganolog a seiliedig ar hawliau yn gysylltiedig ag iechyd a gofal cymdeithasol, gan gynnwys y ffordd mae cymryd risgiau mewn modd priodol yn cefnogi llesiant, llais, dewis a rheolaeth. Bydd y dysgwyr yn gwerthfawrogi pwysigrwydd cyfathrebu effeithiol, gan gynnwys rôl y Gymraeg a diwylliant Cymru, wrth gefnogi darpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol a'r ffordd y gall cyfnodau o newid a thrawsnewid effeithio ar unigolion. Byddan nhw'n cynyddu dealltwriaeth o sut i feithrin perthnasoedd cadarnhaol ag unigolion o fewn ffiniau proffesiynol a'r dulliau gweithredu sy'n cefnogi ymddygiad cadarnhaol, gan gynnwys y ffordd y gall credoau, gwerthoedd a phrofiadau bywyd y dysgwyr effeithio ar eu hagwedd a'u hymddygiad tuag at eraill.
Math o asesiad:	Asesiad mewnol a phrawf dewis lluosog.

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 1 Deall sut mae deddfwriaeth, polisiau cenedlaethol a Chodau Ymddygiad ac Ymarfer yn sail i iechyd a gofal cymdeithasol a chymorth ar gyfer unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 1.1 Egwyddorion a gwerthoedd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- 1.2 Sut mae'r egwyddorion yn sail i ymarfer iechyd a gofal cymdeithasol a chymorth

- 1.3 **Codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol**, gan gynnwys i bwy maen nhw'n gymwys a sut maen nhw'n gallu cael eu defnyddio
 - 1.4 Sut mae'r **codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** yn sail i egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol a chymorth i ymarfer
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 2 Deall sut mae dulliau gweithredu seiliedig ar hawliau'n ymwneud ag iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 2.1 Elfennau allweddol dull gweithredu seiliedig ar hawliau
 - 2.2 Sut mae **deddfwriaeth a pholisïau cenedlaethol** yn sail i ddull gweithredu seiliedig ar hawliau
 - 2.3 Sut mae deddfwriaeth yn effeithio ar ddull gweithredu seiliedig ar hawliau yn ymarferol
 - 2.4 Y term 'eiriolaeth' a sut y gall gefnogi dull gweithredu seiliedig ar hawliau
 - 2.5 Ffyrdd y gall unigolion a'u teuluoedd neu eu gofaluwr gael eu cefnogi i wneud cwyn neu fynegi pryder am eu gwasanaeth
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 3 Deall sut i ddefnyddio dulliau gweithredu person ganolog

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 3.1 Pwysigrwydd 'dulliau gweithredu person ganolog'
 - 3.2 Y termau 'cydgynhyrchiad' a 'llais, dewis a rheolaeth'
 - 3.3 Pwysigrwydd gwybod **dewisiadau a chefnidir unigolyn**
 - 3.4 Ffyrdd o weithio i bennu **dewisiadau a chefnidiroedd** unigolion, beth sy'n bwysig iddyn nhw a'r canlyniadau maen nhw'n eu dymuno
 - 3.5 Y term 'trin pobl ag urddas a pharch' a pham bod hyn yn ganolog i rôl gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol
 - 3.6 Rhesymau dros gael cydsyniad unigolyn wrth ddarparu gofal neu gefnogaeth a pham bod hyn yn bwysig
 - 3.7 Ffyrdd o weithio sy'n cefnogi dulliau gweithredu person ganolog
 - 3.8 Y term '**cyfranogiad gweithredol**'
 - 3.9 Pwysigrwydd cefnogi unigolion i gymryd rhan mewn gweithgareddau a chael profiadau ystyrlon a phleserus
 - 3.10 Sut mae dulliau gweithredu person ganolog yn cael eu defnyddio i gefnogi **cyfranogiad gweithredol** a chynhwysiant
 - 3.11 Pwrpas **cynlluniau personol**
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 4 Deall sut i hybu cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 4.1 Y termau 'cydraddoldeb', 'amrywiaeth', 'cynhwysiant' a 'gwahaniaethu'
- 4.2 Y term 'nodweddion gwarchoddedig'
- 4.3 Ffyrdd mae dulliau gweithredu person ganolog yn hybu cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant
- 4.4 Sut y gall cefndiroedd diwylliannol, crefyddol ac ieithyddol unigolion a gofalwyr gael eu gwerthfawrogi
- 4.5 Ffyrdd o herio gwahaniaethu neu arfer nad yw'n cefnogi cydraddoldeb, amrywiaeth na chynhwysiant

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 5 Deall sut mae cymryd risg mewn ffordd gadarnhaol yn cefnogi llesiant, llais, dewis a rheolaeth

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 5.1 Y term 'cymryd risgiau mewn ffordd gadarnhaol' a phwysigrwydd gallu cymryd risgiau mewn ffordd gadarnhaol i lesiant unigolion
- 5.2 Yr hawliau sydd gan unigolion i wneud dewisiadau a chymryd risgiau
- 5.3 Sut mae cydbwysio hawliau, risgiau a chyfrifoldebau yn cyfrannu at ddulliau gweithredu person ganolog
- 5.4 Yr hyn y mae angen ei ystyried wrth gefnogi unigolion i gymryd risgiau mewn ffordd gadarnhaol
- 5.5 Ystyr '**penderfyniadau budd pennaf**'

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 6 Deall sut i feithrin perthnasoedd cadarnhaol ag unigolion, eu teuluoedd a'u gofalwyr yng nghyd-destun ffiniau proffesiynol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 6.1 Y term 'gweithio perthynas ganolog'

- 6.2 Pwysigrwydd meithrin perthynas gadarnhaol ag unigolion, eu teuluoedd a'u gofalwyr
 - 6.3 Y term 'ffiniau proffesiynol' a sut i gydbwysu'r rhain â gwaith perthynas ganolog
 - 6.4 Mathau o **arferion annerbyniol** a all ddigwydd o fewn perthnasoedd ag unigolion, eu teuluoedd a'u gofalwyr
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 7 Deall pwysigrwydd cyfathrebu effeithiol o ran iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 7.1 Pwysigrwydd 'cyfathrebu effeithiol' ar gyfer llesiant unigolion a meithrin perthnasoedd cadarnhaol
 - 7.2 Nodweddion allweddol cyfathrebu effeithiol
 - 7.3 Sgiliau sydd eu hangen i gyfathrebu'n effeithiol
 - 7.4 Sut i ddarganfod beth yw anghenion, dymuniadau a dewisiadau cyfathrebu ac iaith unigolyn
 - 7.5 Rhwystrau posibl rhag cyfathrebu'n effeithiol a ffyrdd o fynd i'r afael â nhw
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 8 Deall pwysigrwydd y Gymraeg a diwylliant Cymru i unigolion a'u gofalwyr

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 8.1 Pwysigrwydd cydnabod a chefnogi'r Gymraeg a diwylliant Cymru
 - 8.2 Deddfwriaeth a strategaethau cenedlaethol ar gyfer y Gymraeg
 - 8.3 Egwyddorion Mwy na Geiriau / More than Just Words
 - 8.4 Ystyr y 'Cynnig Rhagweithiol'
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 9 Gwybod sut y mae'n bosibl defnyddio dulliau gweithredu cadarnhaol i leihau arferion cyfyngol mewn gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 9.1 Y termau '**dulliau gweithredu cadarnhaol**' ac '**arferion cyfyngol**'
 - 9.2 **Achosion sylfaenol** a fyddai'n gallu effeithio ar ymddygiad unigolion
-

9.3 **Dulliau gweithredu cadarnhaol** a fyddai'n gallu cael eu defnyddio i leihau **arferion cyfyngol**

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

10 Deall sut mae newid a thrawsnewid yn effeithio ar unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

10.1 Mathau o newidiadau a all ddigwydd yn ystod bywyd unigolyn o ganlyniad i **ddigwyddiadau arwyddocaol mewn bywyd** neu **drawsnewidiadau**

10.2 Ffactorau sy'n gwneud y newidiadau hyn yn gadarnhaol neu'n negyddol

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

11 Deall sut mae credoau, gwerthoedd a phrofiadau bywyd personol yn gallu effeithio ar agwedd ac ymddygiad tuag at unigolion a gofalwyr

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

11.1 Effaith eich agwedd a'ch ymddygiad eich hun ar unigolion a'u gofalwyr

Uned 001: Canllawiau cyflwyno

Mae **cyfranogiad gweithredol** yn ffordd o weithio sy'n ystyried unigolion yn bartneriaid gweithredol yn eu gofal neu gefnogaeth eu hunain yn hytrach na bod yn dderbynwyr goddefol. Mae cyfranogiad gweithredol yn ystyried hawl pob unigolyn i gymryd rhan mewn gweithgareddau a pherthnasoedd bywyd pob dydd mor annibynnol â phosibl.

Gwneir **penderfyniad budd pennaf** os nad oes gan rywun y galluedd meddyliol i wneud penderfyniadau cyfreithiol, gofal iechyd, llesiant nac ariannol drosto ei hun. Mae'n un o egwyddorion y Ddeddf Galluedd Meddyliol. Dim ond ar ôl asesu nad oes gan yr unigolyn y galluedd y gellir gwneud y penderfyniad. Dylid dilyn egwyddorion a chodau ymarfer llym er mwyn cynnal yr asesiad fel y nodir yn y Ddeddf Galluedd Meddyliol.

Dylai **codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** gynnwys y Cod Ymarfer Proffesiynol ar gyfer Gofal Cymdeithasol; Cod Ymddygiad GIG Cymru ar gyfer Gweithwyr Cymorth Gofal Iechyd yng Nghymru, a'r Cod Ymarfer ar gyfer Cyflogwyr GIG Cymru ac unrhyw ganllawiau ymarfer ychwanegol a gyhoeddir gan GIG Cymru neu reoleiddwyr iechyd neu ofal cymdeithasol yng Nghymru, e.e. Canllawiau Ymarfer ar gyfer Gweithwyr Gofal Preswyl Plant sydd wedi Cofrestru gyda Gofal Cymdeithasol Cymru.

Deddfwriaeth a pholisïau cenedlaethol i gynnwys

- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- Deddf Cydraddoldeb 2010
- Deddf Hawliau Dynol 1998 a Chonfensiynau a Phrotocolau cysylltiedig fel, Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau ac Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn 1992, Datganiad hawliau pobl hŷn yng Nghymru (2014);
- Deddf Iechyd Meddwl (1989), Cod Ymarfer Cymru (2008) a'r Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) (2010)
- Deddf Galluedd Meddyliol 2005 a Chod Ymarfer cysylltiedig;
- Trefniadau Diogelu wrth Amddifadu o Ryddid;
- Deddf yr Iaith Gymraeg 1993; Mesur y Gymraeg (2011) a Mwy na Geiriau. Fframwaith Strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg mewn Iechyd a Gofal Cymdeithasol (2013)

Mae **cynlluniau personol** yn nodi sut y bydd gofal unigolyn yn cael ei ddarparu. Maen nhw'n seiliedig ar wybodaeth asesu a chynlluniau gofal a chymorth a byddan nhw'n cwmpasu dymuniadau, dyheadau ac anghenion gofal a chymorth personol yr unigolyn.

Bydd cynlluniau personol yn darparu'r canlynol:

- Gwybodaeth i unigolion a'u cynrychiolwyr am y gofal a'r cymorth cytûn a'r modd y bydd y rhain yn cael eu darparu
- Canllaw clir ac adeiladol i staff ar yr unigolyn, ei anghenion gofal a chymorth a'r canlyniadau yr hoffai eu cyflawni
- Sail ar gyfer adolygiad parhaus

- Ffordd i unigolion, eu cynrychiolwyr a staff fesur cynnydd a ph'un a yw eu canlyniadau personol wedi'u cyflawni

Mae **dulliau gweithredu cadarnhaol** yn seiliedig ar egwyddorion gofal person ganolog:

- Dod i adnabod unigolyn
- Parchu a gwerthfawrogi ei hanes a'i gefndir a deall:
 - Ei hoff bethau a'i gas bethau
 - Ei sgiliau a'i alluoedd
 - Yr hyn sy'n well ganddo o ran dull cyfathrebu a strwythurau cymorth
- Deall effaith ei amgylchedd arno a defnyddio hyn i nodi ffyrdd o gynorthwyo pobl yn gyson ym mhob agwedd ar y gofal maen nhw'n ei gael.

Mae'n hanfodol meithrin perthnasoedd da, a dylid defnyddio dulliau gweithredu cadarnhaol drwy'r amser. Maen nhw'n hanfodol pan fydd rhywun dan bwysau; yn ofidus; ag ofn; yn orbryderus neu'n ddig ac mewn perygl o ymddwyn mewn ffordd sy'n heriol i'w ddiogelwch ei hun a / neu ddiogelwch eraill.

Mae dulliau gweithredu cadarnhaol yn cynnwys gweithio gydag unigolyn a'i systemau cymorth er mwyn:

- Ceisio deall beth mae rhywun yn ei deimlo a pham ei fod yn ymateb fel y mae;
- Lle bo modd, gwneud unrhyw newidiadau sydd eu hangen ac ymyrryd ar gam cynnar er mwyn ceisio atal sefyllfaoedd anodd yn y lle cyntaf;
- Deall beth sydd angen ei gynllunio a'i gyflwyno er mwyn cynorthwyo'r unigolyn i reoli gofid a dicter mewn ffordd sy'n lleihau'r angen i ymddwyn mewn ffordd sy'n herio unrhyw gyfyngiadau.

Dewisiadau a chefnidir – y cymysgedd unigryw o brofiad unigolyn, a'i hanes, diwylliant, credoau, dewisiadau, teulu, perthnasoedd, rhwydweithiau anffurfiol a chymuned

Mae **arferion cyfyngol** yn ystod eang o weithgareddau sy'n atal unigolion rhag gwneud pethau y maen nhw am eu gwneud neu sy'n eu hannog i wneud pethau nad ydyn nhw am eu gwneud. Gallan nhw fod yn amlwg iawn neu'r mymryn lleiaf. Dylid eu deall fel rhan o gontinwmm, o gyfyngu ar ddewis, i ymateb adweithiol i ddigwyddiad neu argyfwng, neu os yw rhywun yn mynd i niweidio ei hun neu eraill yn ddifrifol.

Byddai **digwyddiadau arwyddocaol mewn bywyd** yn cynnwys newidiadau pwysig ym mywyd unigolyn, yn gadarnhaol ac yn negyddol. I unigolion â rhai cyflyrau, gall fod newidiadau i'w trefn ac amharu arni; i eraill gall fod yn gychwyn cyflwr dirywiol fel colli'r synhwyrâu neu ddementia; i eraill gallan nhw fod mewn argyfwng.

Gallai **trawsnewidiadau** gynnwys pobl yn symud i mewn neu allan o'r ddarpariaeth gwasanaeth, genedigaethau, marwolaethau, priodas, cyflogaeth, ymddiswyddo, ymddeol, pontio rhwng blynyddoedd mewn ysgol neu goleg, pontio rhwng sefydliadau addysg, newidiadau corfforol fel y glasoed, dod yn oedolyn, dod yn ofalwr.

Byddai **arferion annerbyniol** yn cynnwys:

- Cyswllt rhywiol ag unigolyn sy'n defnyddio'r gwasanaeth
- Achosi niwed corfforol neu anaf i unigolion
- Gwneud sylwadau, ystumiau neu awgrymiadau sarhaus neu ymosodol
- Ceisio cael gwybodaeth am hanes personol lle nad yw'n angenrheidiol nac yn berthnasol
- Gwyllo unigolyn yn dadwisgo pan nad yw'n angenrheidiol
- Rhannu gwybodaeth bersonol neu breifat amdano chi lle nad yw'n angenrheidiol
- Cyffwrdd, cofleidio ac anwesu amhriodol
- Cuddio gwybodaeth am unigolion oddi wrth gydweithwyr, er enghraifft, peidio â chwblhau cofnodion, cynllwynio mewn gweithredoedd troseddol
- Derbyn rhoddion a lletygarwch yn gyfnewid am driniaeth well
- Rhannu sibrydion neu achlust am unigolyn neu eraill sy'n agos iddo
- Camddefnyddio arian neu eiddo unigolyn
- Annog unigolion i ddod yn ddibynnol neu hyderus er budd y gweithiwr ei hun
- Cynnig breintiau arbennig i 'hoff unigolion', er enghraifft treulio gormod o amser gyda rhywun, dod yn rhy agos, neu ddefnyddio dylanwad er mwyn bod o fudd i un unigolyn yn fwy nag eraill
- Darparu mathau o ofal na fyddan nhw'n cyflawni'r canlyniad a gynlluniwyd
- Darparu cyngor neu gwnsela arbenigol lle nad yw'r gweithiwr yn gymwysedig i wneud hyn
- Methu â darparu gofal a chymorth cytûn i unigolyn, neu ei wrthod, er enghraifft, oherwydd teimladau negyddol tuag at unigolyn
- Ceisio gwthio eich credoau crefyddol, moesol neu wleidyddol eich hun ar unigolyn
- Methu â hybu parch nac urddas
- Unrhyw arferion sy'n cael eu gwahardd yn benodol mewn deddfwriaeth, rheoliadau statudol, safonau a chanllawiau perthnasol.

Gallai **achosion sylfaenol** gynnwys:

- Poen cronig neu aciwt
- Haint neu boen corfforol arall
- Colli'r synhwyrâu
- Anaf i'r ymennydd neu gyflwr niwrolegol arall
- Anawsterau cyfathrebu
- Amgylchedd
- Ofn a gorbryder
- Anhapusrwydd
- Diflastod
- Unigrwydd
- Anghenion sydd heb eu bodloni
- Gofynion
- Newid
- Trawsnewidiadau
- Digwyddiadau arwyddocaol diweddar fel marwolaeth aelod o'r teulu
- Digwyddiadau neu brofiadau blaenorol
- Camdriniaeth neu drawma

- Bwlio
- Gofal sy'n rheoli gormod
- Cael eich anwybyddu

Uned 002 Egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol (plant a phobl ifanc)

Lefel:	2
ODA:	100
Nod:	Meithrin dealltwriaeth y dysgwyr o'r ffordd mae deddfwriaeth, polisiau cenedlaethol, canllawiau a fframweithiau yn cefnogi darpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol ar gyfer plant a phobl ifanc.
Trosolwg o'r uned:	Bydd yr uned hon yn sicrhau bod dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o'r ffordd mae deddfwriaeth, polisiau cenedlaethol, canllawiau a fframweithiau yn cefnogi darpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol ar gyfer plant a phobl ifanc. Bydd y dysgwyr yn deall yr angen i hyrwyddo cydraddoldeb ac amrywiaeth a'r ffordd mae dulliau gweithredu person/plant-ganolog a seiliedig ar hawliau yn gysylltiedig ag iechyd a gofal cymdeithasol, gan gynnwys y ffordd mae cymryd risgiau priodol yn cefnogi llesiant, llais, dewis a rheolaeth. Bydd y dysgwyr yn gwerthfawrogi pwysigrwydd cyfathrebu effeithiol, gan gynnwys rôl y Gymraeg a diwylliant Cymru, wrth gefnogi gofal, chwarae, dysgu a datblygiad plant a'r ffordd y gall cyfnodau o newid a thrawsnewid effeithio ar blant a phobl ifanc. Byddan nhw'n dod i ddeall sut i feithrin perthnasoedd cadarnhaol â phlant a phobl ifanc o fewn ffiniau proffesiynol a'r dulliau gweithredu sy'n cefnogi ymddygiad cadarnhaol, gan gynnwys y ffordd y gall credoau, gwerthoedd a phrofiadau bywyd y dysgwyr effeithio ar eu hagweddau a'u hymddygiad tuag at eraill.
Math o asesiad:	Asesiad mewnol a phrawf dewis lluosog.

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 1 Deall y ffordd mae deddfwriaeth, polisiau cenedlaethol a chodau ymddygiad ac ymarfer yn sail i iechyd a gofal cymdeithasol ac yn cefnogi plant a phobl ifanc

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 1.1 Egwyddorion a gwerthoedd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a'r Ddeddf Plant (1989 a 2004)
- 1.2 Sut mae'r egwyddorion yn sail i ymarfer iechyd a gofal cymdeithasol a chymorth
- 1.3 **Codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol**, gan gynnwys i bwy maen nhw'n gymwys a sut maen nhw'n gallu cael eu defnyddio

- 1.4 Y ffordd mae'r **codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** yn sail i egwyddorion a gwerthoedd iechyd a gofal cymdeithasol a chymorth
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 2 Deall y ffordd mae dulliau gweithredu seiliedig ar hawliau'n ymwneud ag iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 2.1 Elfennau allweddol dull gweithredu seiliedig ar hawliau
- 2.2 Sut mae **deddfwriaeth a pholisïau cenedlaethol** yn sail i ddull gweithredu seiliedig ar hawliau
- 2.3 Sut mae deddfwriaeth yn effeithio ar ddull gweithredu seiliedig ar hawliau yn ymarferol
- 2.4 Y term 'eiriolaeth' a sut y gall gefnogi dull gweithredu seiliedig ar hawliau
- 2.5 Ffyrdd y gall plant a phobl ifanc a'u teuluoedd neu eu gofaluwyr gael eu cefnogi i wneud cwyn neu fynegi pryder am eu gwasanaeth
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 3 Deall sut i ddefnyddio dulliau gweithredu plentyn ganolog

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 3.1 Pwysigrwydd 'dulliau gweithredu plentyn ganolog'
- 3.2 Y termau 'cydgyhyrchiad' a 'llais, dewis a rheolaeth'
- 3.3 Pwysigrwydd gwybod beth yw **dewisiadau a chefnidir** plentyn neu berson ifanc
- 3.4 Ffyrdd o weithio i bennu **dewisiadau a chefnidir** plant a phobl ifanc, beth sy'n bwysig iddyn nhw a'r canlyniad maen nhw'n ei ddymuno
- 3.5 Y term 'trin plant ag urddas a pharch' a pham bod hyn yn ganolog i rôl gweithiwr iechyd a gofal cymdeithasol
- 3.6 Ffyrdd o weithio sy'n cefnogi dulliau gweithredu plentyn ganolog
- 3.7 Y term '**cyfranogiad gweithredol**'
- 3.8 Pwysigrwydd helpu plant a phobl ifanc i gymryd rhan mewn gweithgareddau ystyrlon a phleserus
- 3.9 Sut mae dulliau gweithredu plentyn ganolog yn cael eu defnyddio i gefnogi **cyfranogiad gweithredol** a chynhwysiant
- 3.10 Rhesymau dros gael cydsyniad plentyn neu berson ifanc wrth ddarparu gofal neu gymorth a pham bod hyn yn bwysig
- 3.11 Y term 'cyfrifoldeb rhieni'
- 3.12 Pwrpas **cynlluniau personol**
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 4 Deall sut i hybu cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 4.1 Y termau 'cydraddoldeb', 'amrywiaeth', 'cynhwysiant' a 'gwahaniaethu'
- 4.2 Ffyrdd mae dulliau gweithredu plentyn ganolog yn hybu cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant
- 4.3 Sut gall cefndiroedd diwylliannol, crefyddol ac ieithyddol plant a phobl ifanc gael eu gwerthfawrogi
- 4.4 Ffyrdd o herio gwahaniaethu neu arfer nad yw'n cefnogi cydraddoldeb, amrywiaeth na chynhwysiant

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 5 Deall sut mae cymryd risg mewn ffordd gadarnhaol yn cefnogi llesiant, llais, dewis a rheolaeth

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 5.1 Y term 'cymryd risg mewn ffordd gadarnhaol' a phwysigrwydd gallu cymryd risgiau mewn ffordd gadarnhaol i lesiant plant a phobl ifanc
- 5.2 Hawliau plant a phobl ifanc i wneud dewisiadau a chymryd risgiau
- 5.3 Sut mae cydbwysio hawliau, risgiau a chyfrifoldebau yn cyfrannu at ddulliau gweithredu plentyn ganolog
- 5.4 Yr hyn mae angen ei ystyried wrth gynorthwyo plant a phobl ifanc i gymryd risgiau cadarnhaol gan gynnwys eu cyfnod datblygiad a'u profiadau mewn bywyd

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 6 Deall sut i feithrin perthnasoedd cadarnhaol â phlant a phobl ifanc, a'u teuluoedd a'u gofalwyr yng nghyd-destun 'ffiniau proffesiynol'

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 6.1 Y term 'gweithio perthynas ganolog'
- 6.2 Pwysigrwydd meithrin perthynas gadarnhaol â phlant a phobl ifanc, a'u teuluoedd a'u gofalwyr

- 6.3 Y term 'ffiniau proffesiynol' a sut i gydbwyso'r rhain â gwaith perthynas ganolog
 - 6.4 Mathau **arferion annerbyniol** a all ddigwydd o fewn perthnasoedd â phlant a phobl ifanc, eu teuluoedd a'u gofalwyr
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 7 Deall pwysigrwydd cyfathrebu effeithiol o ran iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 7.1 Pwysigrwydd 'cyfathrebu effeithiol' ar gyfer llesiant plant a phobl ifanc a meithrin perthnasoedd cadarnhaol
 - 7.2 Nodweddion allweddol cyfathrebu effeithiol
 - 7.3 Sgiliau sydd eu hangen i gyfathrebu'n effeithiol
 - 7.4 Sut i ddysgu beth yw anghenion, dymuniadau a dewisiadau cyfathrebu ac iaith plentyn
 - 7.5 Sut y bydd cyfnod datblygiad y plentyn neu berson ifanc yn effeithio ar ei sgiliau cyfathrebu
 - 7.6 Rhwystrau posibl rhag cyfathrebu'n effeithiol a ffyrdd o fynd i'r afael â nhw
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 8 Deall pwysigrwydd y Gymraeg a diwylliant Cymru i blant a phobl ifanc

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 8.1 Pwysigrwydd cydnabod a chefnogi'r Gymraeg a diwylliant Cymru
 - 8.2 Deddfwriaeth a strategaethau cenedlaethol ar gyfer y Gymraeg
 - 8.3 Egwyddorion Mwy na Geiriau / More than Just Words
 - 8.4 Ystyr y 'Cynnig Rhagweithiol'
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 9 Gwybod sut y mae'n bosibl defnyddio dulliau gweithredu cadarnhaol i leihau arferion cyfyngol mewn gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 9.1 Y termau '**dulliau gweithredu cadarnhaol**' a '**dulliau gweithredu cyfyngol**'
 - 9.2 Yr **achosion sylfaenol** a all effeithio ar ymddygiad plant a phobl ifanc
-

- 9.3 **Dulliau gweithredu cadarnhaol** a all gael eu defnyddio i leihau **arferion cyfyngol** a hyrwyddo ymddygiad cadarnhaol
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 10 Deall sut mae newid a thrawsnewid yn effeithio ar blant a phobl ifanc

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 10.1 Mathau o newidiadau a all ddigwydd yn ystod bywyd plentyn neu berson ifanc o ganlyniad i **ddigwyddiadau arwyddocaol mewn bywyd** neu **drawsnewid**
- 10.2 Ffactorau sy'n gwneud y newidiadau hyn yn gadarnhaol neu'n negyddol
- 10.3 Sut i helpu pobl ifanc i feithrin y sgiliau, yr hyder a'r wybodaeth a wnaiff eu paratoi am fywyd fel oedolyn
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 11 Deall sut gall ei gredoau, ei werthoedd a'i brofiadau mewn bywyd effeithio ar agweddau ac ymddygiad tuag at blant a phobl ifanc

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 11.1 Effaith eich agwedd a'ch ymddygiad eich hun ar blant a phobl ifanc
-

Uned 002 – Canllawiau cyflwyno

Mae **cyfranogiad gweithredol** yn ffordd o weithio sy'n ystyried plant a phobl ifanc yn bartneriaid gweithredol yn eu gofal neu gymorth eu hunain yn hytrach na bod yn dderbynwyr goddefol. Mae cyfranogiad gweithredol yn ystyried hawl pob plentyn neu berson ifanc i gymryd rhan mewn gweithgareddau a pherthnasoedd bywyd pob dydd mor annibynnol â phosibl yn unol â'u hoedran a chyfnod datblygiad.

Dylai'r **codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** gynnwys y Cod Ymarfer Proffesiynol ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol; Cod Ymddygiad GIG Cymru ar gyfer Gweithwyr Cymorth Gofal Iechyd yng Nghymru, a'r Cod Ymarfer ar gyfer Cyflogwyr GIG Cymru ac unrhyw ganllawiau ymarfer ychwanegol a gyhoeddir gan GIG Cymru neu reoleiddwyr iechyd neu ofal cymdeithasol yng Nghymru, e.e. Canllawiau Ymarfer ar gyfer Gweithwyr Gofal Preswyl Plant sydd wedi Cofrestru gyda Gofal Cymdeithasol Cymru.

Deddfwriaeth a pholisiau cenedlaethol i gynnwys;

- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- Ddeddf Plant (1989 a 2004)
- Deddf Cydraddoldeb 2010;
- Deddf Hawliau Dynol 1998 a Chonfensiynau a Phrotocolau cysylltiedig fel, Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau, Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn 1990 a Saith nod craidd Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer plant a phobl ifanc (2000)
- Deddf yr Iaith Gymraeg 1993; Mesur y Gymraeg (2011) a Mwy na Geiriau, Fframwaith Strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg mewn Iechyd a Gofal Cymdeithasol (2013)

Mae **cynlluniau personol** yn nodi sut mae gofal plentyn neu berson ifanc yn cael ei ddarparu. Maen nhw'n seiliedig ar wybodaeth asesu a chynlluniau gofal a chymorth a byddan nhw'n cwmpasu dymuniadau, dyheadau ac anghenion gofal a chymorth personol yr unigolyn.

Bydd cynlluniau personol yn darparu'r canlynol:

- Gwybodaeth i unigolion a'u cynrychiolwyr am y gofal a'r cymorth cytûn a'r modd y bydd y rhain yn cael eu darparu
- Canllaw clir ac adeiladol i staff ar yr unigolyn, ei anghenion gofal a chymorth a'r canlyniadau yr hoffai eu cyflawni
- Sail ar gyfer adolygiad parhaus
- Ffordd i unigolion, eu cynrychiolwyr a staff fesur cynnydd a ph'un a yw eu canlyniad personol wedi'i gyflawni

Mae **dulliau gweithredu cadarnhaol** yn seiliedig ar egwyddorion gofal person ganolog:

- Dod i adnabod unigolyn
- Parchu a gwerthfawrogi ei hanes a'i gefndir a deall
 - Ei hoff bethau a'i gas bethau

- Ei sgiliau a'i alluoedd
- Yr hyn sy'n well ganddo o ran dull cyfathrebu a strwythurau cymorth
- Deall effaith ei amgylchedd arno a defnyddio hyn i nodi ffyrdd o gynorthwyo pobl yn gyson ym mhob agwedd ar y gofal maen nhw'n ei gael.

Mae'n hanfodol meithrin perthnasoedd da, a dylid defnyddio dulliau gweithredu cadarnhaol drwy'r amser. Maen nhw'n hanfodol pan fydd rhywun dan bwysau; yn ofidus; ag ofn; yn orbryderus neu'n ddig ac mewn perygl o ymddwyn mewn ffordd sy'n heriol i'w ddiogelwch ei hun a / neu ddiogelwch eraill.

Mae dulliau gweithredu cadarnhaol yn cynnwys gweithio gyda phlentyn neu berson ifanc a'i systemau cymorth er mwyn:

- Ceisio deall beth mae'n ei deimlo a pham ei fod yn ymateb fel y mae
- Lle bo modd, gwneud unrhyw newidiadau sydd eu hangen ac ymyrryd ar gam cynnar er mwyn ceisio atal sefyllfaoedd anodd yn y lle cyntaf
- Deall beth sydd angen ei gynllunio a'i gyflwyno er mwyn cynorthwyo'r unigolyn i reoli gofid a dicter mewn ffordd sy'n lleihau'r angen i ymddwyn mewn ffordd sy'n herio unrhyw gyfyngiadau.

Dewisiadau a chefnidir – y cymysgedd unigryw o brofiad plentyn, a'i hanes, diwylliant, credoau, dewisiadau, teulu, perthnasoedd, rhwydweithiau anffurfiol a chymuned

Mae **arferion cyfyngol** yn ystod eang o weithgareddau sy'n atal plant a phobl ifanc rhag gwneud pethau y maen nhw am eu gwneud neu sy'n eu hannog i wneud pethau nad ydyn nhw am eu gwneud. Gallan nhw fod yn amlwg iawn neu'r mymryn lleiaf. Dylid eu deall fel rhan o gontinwmm, o gyfyngu ar ddewis, i ymateb adweithiol i ddigwyddiad neu argyfwng neu os yw rhywun yn mynd i niweidio ei hun neu eraill yn ddifrifol.

Byddai **newidiadau arwyddocaol mewn bywyd** yn cynnwys newidiadau pwysig ym mywyd plentyn, yn gadarnhaol ac yn negyddol. I rai gallan nhw fod yn newidiadau i arferion ac amharu arny'n nhw, neu gychwyn cyflwr dirywiol fel colli'r synhwyrâu; i eraill gallan nhw fod yn newid sydyn i'w bywydau fel colled a phrofedigaeth ac i eraill gall fod yn argyfwng sy'n effeithio arny'n nhw.

Gallai **trawsnewidiadau** gynnwys plant neu bobl ifanc yn symud i mewn neu allan o'r ddarpariaeth gwasanaeth, genedigaethau, marwolaethau, pontio rhwng blynyddoedd mewn ysgol neu goleg, pontio rhwng sefydliadau addysg, newidiadau corfforol fel y glasoed, dod yn oedolyn.

Byddai **arferion annerbyniol** yn cynnwys:

- Cyswllt rhywiol ag unigolyn sy'n defnyddio'r gwasanaeth
- Achos niwed corfforol neu anaf i unigolion
- Gwneud sylwadau, ystumiau neu awgrymiadau sarhaus neu ymosodol
- Ceisio cael gwybodaeth am hanes personol lle nad yw'n angenrheidiol nac yn berthnasol
- Gwyllo plentyn neu berson ifanc yn dadwisgo pan nad yw'n angenrheidiol
- Rhannu gwybodaeth personol neu breifat amdanoch chi lle nad yw'n angenrheidiol

- Cyffwrdd, cofleidio ac anwesw amhriodol
- Cuddio gwybodaeth am blentyn neu berson ifanc oddi wrth gydweithwyr, er enghraifft, peidio â chwblhau cofnodion, cynllwynio mewn gweithredoedd troseddol
- Derbyn rhoddion a lletygarwch yn gyfnewid am driniaeth well
- Rhannu sibrydion neu achlust am unigolyn neu eraill sy'n agos iddo
- Camddefnyddio arian neu eiddo unigolyn
- Annog plentyn neu berson ifanc i ddod yn ddibynnol neu hyderus er budd y gweithiwr ei hun
- Cynnig breintiau arbennig i 'hoff blentyn', er enghraifft treulio amser gormodol gyda rhywun, dod yn rhy agos, neu ddefnyddio dylanwad i elwa un plentyn neu berson ifanc yn fwy nag eraill
- Darparu mathau o ofal na fyddan nhw'n cyflawni'r canlyniad a gynlluniwyd
- Darparu cyngor neu gwnsela arbenigol lle nad yw'r gweithiwr yn gymwysedig i wneud hyn
- Methu â darparu gofal a chymorth cytûn i blentyn neu berson ifanc, neu ei wrthod, er enghraifft, oherwydd teimladau negyddol tuag at blentyn neu berson ifanc
- Ceisio gwrthio eich credoau crefyddol, moesol neu wleidyddol eich hun ar blentyn neu berson ifanc
- Methu â hybu urddas a pharchu unrhyw arferion a waherddir yn benodol mewn deddfwriaeth, rheoliadau statudol, safonau a chanllawiau perthnasol

Gallai **achosion sylfaenol** gynnwys:

- Poen cronig neu aciwt
- Haint neu boen corfforol arall
- Colli'r synhwyrâu
- Anaf i'r ymennydd neu gyflwr niwrolegol arall
- Anawsterau cyfathrebu
- Amgylchedd
- Ofn a gorbryder
- Anhapusrwydd
- Diflastod
- Unigrwydd
- Anghenion sydd heb eu bodloni
- Newid mewn gofynion
- Trawsnewidiadau
- Digwyddiadau arwyddocaol diweddar fel marwolaeth aelod o'r teulu
- Digwyddiadau neu brofiadau blaenorol
- Camdriniaeth neu drawma
- Bwlio
- Gofal sy'n rheoli gormod
- Cael eich anwybyddu

Lefel:	2
ODA:	80
Nod:	Meithrin dealltwriaeth dysgwyr o'r ffactorau sy'n effeithio ar iechyd a llesiant oedolion.
Trosolwg o'r uned:	Bydd yr uned hon yn sicrhau bod dysgwyr yn dod i wybod am y ffactorau a all effeithio ar iechyd a llesiant unigolion. Bydd hyn yn cynnwys deall y cysylltiadau rhwng iechyd corfforol ac iechyd meddwl da, a sut y gall ffactorau gwahanol, fel gweithgarwch corfforol a hunaniaeth, effeithio ar y rhain. Byddan nhw'n dod i wybod pa mor bwysig yw gofal personol priodol i unigolion, a ffyrdd o sicrhau hynny. Mae hyn yn cynnwys gofalu am fannau pwysu, gofal y geg, gofal y traed a gofal ymataliaeth. Bydd y dysgwyr yn deall pwysigrwydd maeth a hydradu gan gynnwys canllawiau'r llywodraeth. Byddan nhw'n deall cyfrifoldebau, deddfwriaeth a chanllawiau a'u pwysigrwydd wrth roi meddyginiaeth.
Math o asesiad:	Asesiad mewnol a phrawf dewis lluosog.

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 1 Gwybod beth yw ystyr llesiant yng nghyd-destun iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 1.1 Y term 'llesiant' a'i bwysigrwydd
- 1.2 Ffactorau sy'n effeithio ar lesiant unigolion a gofalwyr
- 1.3 Pwysigrwydd teuluoedd, ffrindiau a rhwydweithiau cymunedol i lesiant unigolion a gofalwyr
- 1.4 Ffyrrdd o weithio sy'n cefnogi llesiant

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 2 Gwybod y ffactorau sy'n effeithio ar iechyd a llesiant unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 2.1 Ffactorau a all effeithio ar ddatblygiad dynol
 - 2.2 **Ffactorau a all effeithio ar iechyd, llesiant a datblygiad unigolion** ac effaith bosibl hyn arnyn nhw
 - 2.3 Gwahaniaethau rhwng modelau meddygol a chymdeithasol anabledd
 - 2.4 Y termau 'iechyd corfforol da' ac 'iechyd meddwl da' a sut maen nhw yn dibynnu ar ei gilydd
 - 2.5 Effaith anweithgarwch parhaus ar lesiant corfforol a meddyliol
 - 2.6 Manteision cymdeithasol, meddyliol a chorfforol cymryd rhan mewn gweithgareddau a chael profiadau
 - 2.7 Ffyrdd y gall pobl gymryd rhan mewn amrywiaeth o weithgareddau personol gan gynnwys y defnydd o gyfryngau cymdeithasol a thechnoleg
 - 2.8 Sut mae ymwneud â'r 'celfyddydau' yn gallu cefnogi iechyd a llesiant
 - 2.9 Y term 'ymlyniad' ac effaith bosibl hyn ar oedolion
 - 2.10 Pwysigrwydd hunaniaeth, hunan-barch a synnwyr o ddiogelwch a pherthyn i iechyd a llesiant unigolion
 - 2.11 Sut bydd y ffordd y cefnogir unigolion yn effeithio ar y ffordd maen nhw'n teimlo amdany'n nhw eu hunain
 - 2.12 Archwiliadau iechyd sydd eu hangen ar unigolion er mwyn cefnogi eu hiechyd a'u llesiant
 - 2.13 Gwasanaethau a gwybodaeth sy'n helpu i hybu iechyd
 - 2.14 **Mathau o newidiadau** mewn unigolyn a fyddai'n peri pryder o ran ei iechyd a'i llesiant
 - 2.15 Pwysigrwydd arsylwi ar iechyd a llesiant unigolion sydd â chyflyrau iechyd penodol, eu monitro a'u cofnodi
 - 2.16 Pwysigrwydd cofnodi unrhyw bryderon neu unrhyw newidiadau o ran iechyd a llesiant unigolion
 - 2.17 Cysylltau rhwng iechyd a llesiant a diogelu
 - 2.18 Cysylltau rhwng iechyd a llesiant a'r Ddeddf Galluedd Meddyliol
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 3 Gwybod sut i gefnogi unigolion gyda'u gofal personol ac wrth reoli ymataliaeth

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 3.1 Y term '**gofal personol**'
 - 3.2 Ffyrdd o bennu dewisiadau unigolyn gydag ef neu hi o ran sut maen nhw'n cael eu cefnogi gyda'u **gofal personol**
 - 3.3 Ffyrdd o ddiogelu preifatrwydd ac urddas unigolyn pan maen nhw'n cael eu cefnogi gyda'u **gofal personol**
 - 3.4 Y term 'ymataliaeth'
 - 3.5 Ffactorau a all gyfrannu at broblemau ymataliaeth
-

- 3.6 Ffyrdd y gall problemau ymataliaeth effeithio ar hunan-barch, iechyd, llesiant a gweithgareddau pob dydd unigolyn
 - 3.7 Sut y gall credoau, cyfeiriadedd rhywiol a gwerthoedd unigolyn effeithio ar reoli ymataliaeth
 - 3.8 Cymhorthion a chyfarpar a all helpu i reoli ymataliaeth
 - 3.9 Gweithwyr proffesiynol a all helpu i reoli ymataliaeth
 - 3.10 Ffyrdd o helpu unigolion gyda'u **gofal personol** a / neu reoli ymataliaeth mewn ffordd sy'n diogelu'r unigolyn a'r **gweithiwr** sy'n ei helpu
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 4 Gwybod beth yw ystyr arfer da o ran gofalu am fannau pwyso

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 4.1 Y termau 'gofalu am fannau pwyso', 'niwed pwyso' a 'briwiau pwyso'
 - 4.2 **Deddfwriaeth a chanllawiau cenedlaethol o ran niwed pwyso**
 - 4.3 Ffactorau sy'n gwneud i'r croen dorri ac achosi niwed pwyso
 - 4.4 Camau datblygu briwiau pwyso
 - 4.5 Rhannau o'r corff y mae niwed pwyso yn effeithio arny'n nhw'n rheolaidd
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 5 Gwybod sut i helpu unigolion gyda gofal iechyd y geg da

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 5.1 Y termau '**gofal iechyd y geg**'
 - 5.2 **Polisiau cenedlaethol a chanllawiau ymarfer ar gyfer gofal iechyd y geg**
 - 5.3 Problemau deintyddol a'r geg cyffredin mewn pobl hŷn ac unigolion eraill sydd angen gofal a chymorth
 - 5.4 Y rhesymau pam bod iechyd a gofal y geg yn bwysig
 - 5.5 Effeithiau posibl iechyd a gofal y geg gwael ar iechyd, llesiant, hunan-barch ac urddas
 - 5.6 Cysylltau rhwng iechyd a gofal y geg a maeth
 - 5.7 Gweithwyr proffesiynol a all helpu gyda gofal iechyd y geg
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 6 Gwybod pwysigrwydd gofal y traed ac iechyd a llesiant unigolion
-

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 6.1 Pwysigrwydd gofal y traed i unigolion
 - 6.2 Cyflyrau cyffredin a all achosi problemau gyda'r traed
 - 6.3 Arwyddion abnormaleddau gyda'r traed ac ewinedd y traed
 - 6.4 Effaith bosibl cyflyrau neu abnormaleddau'r traed ar iechyd a llesiant unigolion
 - 6.5 Gweithwyr proffesiynol a all helpu gyda gofal y traed
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 7 Deall y rolau a'r cyfrifoldebau sy'n gysylltiedig â rhoi meddyginiaeth mewn lleoliadau iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 7.1 **Deddfwriaeth a chanllawiau cenedlaethol sy'n ymwneud â rhoi meddyginiaeth**
 - 7.2 Rolau a chyfrifoldebau'r rheini sy'n gysylltiedig â rhagnodi meddyginiaeth, ei rhoi a helpu i'w chymryd
 - 7.3 Cylchoedd gorchwyl cyfrifoldeb defnyddio meddyginiaeth ac atchwanegiadau 'dros y cownter' mewn lleoliadau iechyd a gofal cymdeithasol
 - 7.4 Cysylltiadau rhwng rhoi'r feddyginiaeth anghywir a diogelu
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 8 Deall pwysigrwydd maeth a hydradu i iechyd a llesiant unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 8.1 Y termau 'maeth' a 'hydradu'
 - 8.2 Egwyddorion deiet cytbwys a hydradu da ac argymhellion y llywodraeth o ran deiet cytbwys a hydradu
 - 8.3 **Mentrau lleol a chenedlaethol sy'n cefnogi maeth a hydradu**
 - 8.4 Pwysigrwydd deiet cytbwys o ran iechyd a llesiant gorau unigolion
 - 8.5 **Ffactorau a all effeithio ar faeth a hydradu**
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 9 Gwybod sut i helpu i atal pobl rhag cwmpo
-

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 9.1 Ffactorau a all gyfrannu at gwympiadau
 - 9.2 Ffyrdd o atal pobl rhag cwmpo
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 10 Gwybod y ffactorau sy'n effeithio ar ofal diwedd oes

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 10.1 Ffyrdd y gall marwolaeth a marw, galar a galaru effeithio ar unigolion a phobl allweddol yn eu bywydau
 - 10.2 Ffyrdd y bydd diwylliant, crefydd a chredoau personol yn effeithio ar y dull o ymdrin â marwolaeth a marw
 - 10.3 Y termau 'blaengynllunio gofal' a 'blaengyfarwydddebau' a pham eu bod yn bwysig
 - 10.4 Y cymorth sydd ar gael i helpu unigolion o ran gofal ar ddiwedd eu hoes
 - 10.5 Y cymorth sydd ar gael i **weithwyr** wrth gefnogi unigolion o ran gofal ar ddiwedd eu hoes
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 11 Gwybod sut gall technoleg gynorthwyol gael ei defnyddio i gefnogi iechyd a llesiant unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 11.1 Y termau 'technoleg gynorthwyol' a 'thechnoleg gynorthwyol electronig'
 - 11.2 Y mathau a'r amrywiaeth o gymhorthion technolegol all gael eu defnyddio i helpu unigolyn i fod yn annibynnol a sut y gellir cael gafael arnyn nhw
 - 11.3 Ffyrdd o ddefnyddio cymhorthion technolegol i gefnogi **cyfranogiad gweithredol**
 - 11.4 Y cymorth sydd ar gael i ddefnyddio technoleg gynorthwyol
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 12 Gwybod sut y gall colli'r synhwyrau effeithio ar iechyd a llesiant unigolion
-

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 12.1 Y term 'colli'r synhwyrâu'
 - 12.2 Achosion a chyflyrau colli'r synhwyrâu
 - 12.3 Dangosyddion posibl ac arwyddion o golli'r synhwyrâu
 - 12.4 Ffactorau a all effeithio ar unigolyn sy'n colli'r synhwyrâu
 - 12.5 Yr hyn mae angen ei ystyried wrth gyfathrebu ag unigolyn: sy'n colli golwg; sy'n colli clyw; sy'n fyddar a dall
 - 12.6 Pwysigrwydd helpu unigolion i ddefnyddio cymhorthion fel cymorth clyw a sbectol
 - 12.7 Yr hyn y dylid ei ystyried wrth gynorthwyo unigolyn sy'n colli synnwyr blasu; arogl neu gyffwrdd
 - 12.8 Y cymorth sydd ar gael i unigolion sy'n colli'r synhwyrâu
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 13 Gwybod sut y gall byw gyda dementia effeithio ar iechyd a llesiant unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 13.1 Y term 'dementia'
 - 13.2 Dangosyddion ac arwyddion dementia
 - 13.3 Ffyrdd y gall dementia effeithio ar unigolion a sut maen nhw'n profi'r byd
 - 13.4 Yr ymadrodd 'byw'n dda gyda dementia'
 - 13.5 Sut y gall dulliau gweithredu person ganolog gael eu defnyddio i gynorthwyo unigolion sy'n byw gyda dementia
 - 13.6 Yr hyn mae angen ei ystyried wrth gyfathrebu ag unigolyn sy'n byw gyda dementia
 - 13.7 Effaith bosibl cefnogi a gofalu am unigolyn sy'n byw gyda dementia ar y teulu / gofalywr
 - 13.8 Ffyrdd o helpu gofalywr i barhau i gyflawni eu rôl
 - 13.9 Ystyr 'cymuned sy'n ystyriol o ddementia' a sut y gall hyn gyfrannu at lesiant unigolion sy'n byw gyda dementia
 - 13.10 Y cymorth sydd ar gael i unigolion sy'n byw gyda dementia
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 14 Gwybod sut gall salwch meddwl effeithio ar iechyd a llesiant unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 14.1 Y term 'salwch meddwl'
 - 14.2 Ffactorau a all gyfrannu neu arwain at salwch meddwl
-

- 14.3 Dangosyddion posibl ac arwyddion salwch meddwl
 - 14.4 Effaith bosibl salwch meddwl ar iechyd a llesiant
 - 14.5 Ffyrdd o helpu unigolion i fyw'n dda gyda salwch meddwl
 - 14.6 Canlyniadau cadarnhaol sy'n gysylltiedig ag iechyd a llesiant meddwl gwell
 - 14.7 Y cymorth sydd ar gael i helpu unigolion â salwch meddwl
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 15 Gwybod sut gall camddefnyddio sylweddau effeithio ar iechyd a llesiant unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 15.1 Y term 'camddefnyddio sylweddau'
- 15.2 Dangosyddion posibl ac arwyddion camddefnyddio sylweddau
- 15.3 Effaith bosibl camddefnyddio sylweddau ar iechyd a llesiant unigolion
- 15.4 Y cymorth sydd ar gael i unigolion sy'n camddefnyddio sylweddau

Uned 003 – Canllawiau cyflwyno

Mae **cyfranogiad gweithredol** yn ffordd o weithio sy'n ystyried unigolion yn bartneriaid gweithredol yn eu gofal neu gymorth eu hunain yn hytrach na bod yn dderbynwyr goddefol. Mae cyfranogiad gweithredol yn ystyried hawl pob unigolyn i gymryd rhan mewn gweithgareddau a pherthnasoedd bywyd pob dydd mor annibynnol â phosibl

Gall y **ffactorau a all effeithio ar faeth a hydradu** gynnwys:

- Diwylliant a chrefydd
- Dewisiadau ac arferion unigolion
- Ffactorau corfforol – osgo, hylendid y geg ac ati
- Ffactorau ffisiolegol – iselder, anhwylderau bwyta ac ati
- Incwm, ffordd o fyw a chonfensiwn cymdeithasol
- Hysbysebion a'r ffasiwn
- Dylanwadau'r teulu a grwpiau cymheiriaid
- Moeseg, moesau a chredoau gwleidyddol
- Esgeulustod

Byddai'r **ffactorau a all gyfrannu at gwympiadau** yn cynnwys:

- Problemau cydbwysedd
- Gwendid cyhyrol
- Golwg wael
- Cyflwr iechyd tymor hir fel clefyd y galon neu bwysedd gwaed isel a all arwain at bendro a cholli ymwybyddiaeth dros dro
- Ffactorau amgylcheddol fel lloriau gwlyb; goleuadau gwan; rygiau neu garpedi rhydd; annibendod; ceisio cyrraedd manau storio; dringo'r grisiau neu ddod i lawr y grisiau; rhuthro i fynd i'r toiled neu ateb y drws; ffenestri.

Gall **ffactorau sy'n effeithio ar iechyd, llesiant a datblygiad unigolion** gynnwys amgylchiadau andwyol neu drawma cyn neu yn ystod genedigaeth; cyflyrau sbectwm awtistig; dementia; amgylchiadau teuluol; bregusrwydd; niwed neu gamdriniaeth; anaf; anabledd dysgu; cyflyrau meddygol (cronig neu aciwt); iechyd meddwl; anabledd corfforol; salwch corfforol; tlodi; anghenion dyrys neu gymhleth; anghenion synhwyraidd; amddifadedd cymdeithasol; camddefnyddio sylweddau.

Deddfwriaeth a chanllawiau cenedlaethol o ran niwed pwysu gan gynnwys:

- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- Canllawiau NICE
- Canllawiau GIG Cymru
- Canllawiau EPUAP

Deddfwriaeth a chanllawiau cenedlaethol sy'n ymwneud â rhoi meddyginiaeth gan gynnwys:

- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- Deddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971 (rheoliadau 1972 a 2001)
- Deddf Iechyd 2006 (Meddyginiaeth a Reolir)
- Rheoliadau Rheoli Sylweddau Peryglus i Iechyd (COSHH) 1999
- Rheoliadau Gwastraff Peryglus 2005
- Deddf Iechyd Meddwl 2007
- Deddf Galluedd Meddyliol 2005 a Chod Ymarfer cysylltiedig
- Canllawiau Cymru Gyfan ar gyfer Byrddau Iechyd/ymddiriedolaethau iechyd mewn perthynas â meddyginiaethau a Gweithwyr Cymorth Gofal Iechyd Tachwedd 2015

Byddai **gofal y geg** yn cynnwys cefnogi gweithgareddau fel tynnu a glanhau dannedd gosod, brwsio dannedd a defnyddio past dannedd fflworid yn unol â chynllun personol unigolyn.

Mentrau lleol a chenedlaethol sy'n cefnogi maeth a hydradu gan gynnwys:

- Newid am oes Cymru – canllawiau Bwyta'n Iach

Polisiâu cenedlaethol a chanllawiau ymarfer ar gyfer gofal iechyd y geg gan gynnwys:

- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- Canllawiau NICE
- Canllawiau Iechyd Cyhoeddus Cymru / Iechyd y Geg Cymru
- Gwella 1000 o Fywydau / Gwella Gofal y Geg

Mae **gofal iechyd y geg** yn cynnwys pob agwedd ar atal pydredd dannedd a chlefyd y deintgig e.e. technegau ar gyfer brwsio dannedd, y defnydd o fflworid, bwyta'n iach ac effaith ysmegu ac alcohol.

Byddai **gofal personol** yn cynnwys hylendid personol, ymolchi, brwsio dannedd ac ati.

Dylai **mathau o newid** gynnwys adnabod arwyddion o ddirywiad aciwt mewn unigolion (gan adlewyrchu'r amrywiaeth o resymau dros ddirywiad aciwt, fel sepsis, anaf aciwt i'r arennau ac ati).

Y sawl sy'n darparu gwasanaethau gofal a chymorth i unigolion fyddai'r **gweithiwr**.

Lefel:	2
ODA:	80
Nod:	Meithrin dealltwriaeth dysgwyr o'r ffactorau sy'n effeithio ar iechyd a llesiant plant a phobl ifanc.
Trosolwg o'r uned:	Bydd yr uned hon yn sicrhau bod dysgwyr yn dod i wybod am ffactorau a all effeithio ar iechyd a llesiant plant a phobl ifanc. Bydd hyn yn cynnwys deall cyfnodau datblygiad plant, effaith amgylcheddau a rôl chwarae. Byddan nhw'n dod i wybod pa mor bwysig yw gofal personol priodol i blant a phobl ifanc, a ffyrdd o sicrhau hynny. Bydd y dysgwyr yn deall pwysigrwydd maeth a hydradu gan gynnwys canllawiau'r llywodraeth. Byddan nhw'n deall cyfrifoldebau, deddfwriaeth a chanllawiau a'u pwysigrwydd wrth roi meddyginiaeth.
Math o asesiad:	Asesiad mewnlol a phrawf dewis lluosog.

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 1 Gwybod beth yw ystyr llesiant yng nghyd-destun iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 1.1 Y term 'llesiant' a'i bwysigrwydd
- 1.2 Ffactorau sy'n effeithio ar lesiant plant a phobl ifanc
- 1.3 Pwysigrwydd teuluoedd a 'phobl bwysig eraill' o ran llesiant plant a phobl ifanc
- 1.4 Ffyrrdd o weithio sy'n cefnogi llesiant

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 2 Gwybod beth yw'r ffactorau sy'n effeithio ar iechyd a llesiant plant a phobl ifanc

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 2.1 Cyfnodau **datblygiad plentyn** a'r ffactorau a all effeithio arno
- 2.2 **Ffactorau a all effeithio ar iechyd, llesiant a datblygiad personol, corfforol, cymdeithasol ac emosiynol plant a phobl ifanc** ac effaith bosibl hyn arnyn nhw
- 2.3 Pwysigrwydd ymyrryd yn gynnar a gweithio mewn partneriaeth o ran iechyd, llesiant a datblygiad plant a phobl ifanc
- 2.4 Pwysigrwydd hybu hunanhyder rhieni wrth rianta a meithrin eu gallu i uniaethu mewn ffordd gadarnhaol a chymryd rhan mewn gweithgareddau chwarae gyda'u plant
- 2.5 Y term 'ymlyniad' a pham ei fod yn elfen bwysig o ddatblygiad a gallu plant i ffurfio perthnasoedd
- 2.6 Y term 'gwydnwch' a'i bwysigrwydd i iechyd a llesiant plant a phobl ifanc
- 2.7 Pwysigrwydd hunaniaeth, hunan-barch ac ymdeimlad o ddiogelwch a pherthyn i iechyd a llesiant plant a phobl ifanc
- 2.8 Gwahaniaethau rhwng modelau meddygol a chymdeithasol anabledd
- 2.9 Yr hyn sydd ei angen ar blant i aros yn iach – yn gorfforol, yn feddyliol ac yn emosiynol
- 2.10 Yr **asiantaethau** a gweithwyr a all fod yn gysylltiedig â chefnogi iechyd a llesiant plant a phobl ifanc
- 2.11 Y cysylltiadau rhwng twf deallusol, corfforol ac emosiynol a sut i gefnogi eu datblygiad
- 2.12 Pwysigrwydd cymryd rhan mewn gweithgareddau ystyrlon, llawn mwynhad i iechyd, llesiant a datblygiad twf deallusol, corfforol ac emosiynol
- 2.13 Pwysigrwydd datblygu creadigol a'r 'Celfyddydau' i iechyd a llesiant plant a phobl ifanc
- 2.14 Sut i ddefnyddio gweithgareddau ac arferion pob dydd i gefnogi iechyd a llesiant plant a phobl ifanc
- 2.15 Y term 'dysgu arbrofol'
- 2.16 Sut mae dysgu arbrofol yn cefnogi datblygiad
- 2.17 Rôl perthnasoedd a rhwydweithiau cymorth wrth gefnogi iechyd a llesiant plant a phobl ifanc
- 2.18 Ffyrdd o weithio sy'n meithrin perthnasoedd cadarnhaol â phlant a phobl ifanc yn seiliedig ar ymddiriedaeth, parch a thosturi
- 2.19 **Mathau o newidiadau** mewn plentyn neu berson ifanc a fyddai'n peri pryder
- 2.20 Pwysigrwydd arsylwi ar ddatblygiad plant neu bobl ifanc, ei fonitro a'i gofnodi

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 3 Gwybod yr amgylcheddau sy'n cefnogi iechyd, llesiant a datblygiad plant a phobl ifanc

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 3.1 Nodweddion amgylchedd cadarnhaol
- 3.2 Sut gall yr amgylchedd gefnogi datblygiad cyfannol plant a phobl ifanc
- 3.3 Sut gall yr amgylchedd gefnogi cynhwysiant pob plentyn a pherson ifanc

- 3.4 Pwysigrwydd sicrhau bod yr amgylchedd yn groesawgar, yn meithrin, yn ddiogel, yn lân, yn llawn ysgogiad ac yn ystyried anghenion, diddordebau a dewisiadau plant a phobl ifanc
 - 3.5 Pwysigrwydd cydbwysu cyfnodau o weithgarwch corfforol â gorffwys ac amser tawel er mwyn cefnogi iechyd, llesiant a datblygiad plant a phobl ifanc
 - 3.6 Pwysigrwydd arferion cyson er mwyn cefnogi iechyd, llesiant a datblygiad plant a phobl ifanc
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 4 Deall rôl chwarae i gefnogi iechyd, llesiant a datblygiad plant

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 4.1 Pwysigrwydd chwarae i iechyd, llesiant a dysgu a datblygu plant a phobl ifanc
 - 4.2 **Mathau gwahanol o chwarae** a'u manteision
 - 4.3 Sut mae'r amgylchedd a'r dewis o gyfarpar a deunyddiau yn cefnogi **mathau gwahanol o chwarae**
 - 4.4 Sut i gefnogi datblygiad cyfannol drwy chwarae
 - 4.5 Sut mae chwarae yn helpu plant a phobl ifanc i ddysgu amdany'n nhw eu hunain, y rhai o'u cwmpas a'r amgylchedd ehangach
 - 4.6 Sut gall plant a phobl ifanc ddefnyddio chwarae i fynegi emosiwn, ofn, gorbryder neu gopiö ymddygiad maent wedi'i weld
 - 4.7 Pwysigrwydd mentro wrth chwarae a sut i annog a chefnogi lefelau derbyniol o risg
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 5 Deall datblygiad iaith, lleferydd a chyfathrebu

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 5.1 Pwysigrwydd iaith, lleferydd a chyfathrebu i blant a phobl ifanc a sut mae hyn yn effeithio ar iechyd, llesiant a datblygiad
 - 5.2 Pwysigrwydd ymyrryd yn gynnar o ran oedi mewn iaith, lleferydd a chyfathrebu ac anhwylderau cysylltiedig
 - 5.3 Sut mae timau amlasiantaethol yn cydweithio er mwyn cefnogi datblygiad iaith, lleferydd a chyfathrebu
 - 5.4 Sut defnyddir chwarae a gweithgareddau i gefnogi datblygiad iaith, lleferydd a chyfathrebu
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 6 Gwybod sut i gefnogi iechyd, llesiant a datblygiad plant ag anghenion cymorth ychwanegol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 6.1 Y mathau o anghenion cymorth ychwanegol a all fod gan blant
- 6.2 Egwyddorion cynhwysiant i blant ag anghenion cymorth ychwanegol
- 6.3 Sut i addasu'r amgylchedd a gweithgareddau er mwyn galluogi pob plentyn a pherson ifanc i gymryd rhan

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 7 Gwybod sut i ddarparu cyngor, arweiniad a chymorth i blant a phobl ifanc a'u teuluoedd sy'n eu helpu i wneud dewisiadau cadarnhaol ynghylch eu hiechyd a'u llesiant

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 7.1 **Meysydd sy'n gysylltiedig ag iechyd a llesiant** i blant a phobl ifanc a'r **asiantaethau** sy'n darparu gwybodaeth a chyngor

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 8 Deall y rolau a'r cyfrifoldebau sydd ynghlwm wrth roi meddyginiaeth mewn lleoliadau gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 8.1 **Deddfwriaeth a chanllawiau cenedlaethol sy'n ymwneud â rhoi meddyginiaeth**
- 8.2 Rolau a chyfrifoldebau'r rheini sy'n gysylltiedig â rhagnodi meddyginiaeth, ei rhoi a helpu i'w chymryd
- 8.3 Cylchoedd gorchwyl cyfrifoldeb defnyddio meddyginiaeth ac atchwanegiadau 'dros y cownter' mewn lleoliadau gofal cymdeithasol
- 8.4 Cysylltiadau rhwng rhoi'r feddyginiaeth anghywir a diogelu

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

9 Gwybod sut i gefnogi plant a phobl ifanc gyda'u gofal personol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 9.1 Pwysigrwydd cefnogi **arferion gofal personol** i blant a phobl ifanc
- 9.2 Ffyrdd o drin plant a phobl ifanc ag urddas a pharch wrth eu cefnogi gyda'u **harferion gofal personol** gan ystyried eu cefndir, diwylliant a chrefydd
- 9.3 Ffyrdd o gefnogi plant a phobl ifanc gyda'u **harferion gofal personol** mewn ffordd sy'n diogelu'r plentyn neu'r person ifanc a'r oedolyn sy'n ei gynorthwyo

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

10 Deall pwysigrwydd maeth a hydradu i iechyd a llesiant plant a phobl ifanc

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 10.1 Y termau 'maeth' a 'hydradu'
- 10.2 Egwyddorion deiet cytbwys a hydradu da ac argymhellion y llywodraeth o ran deiet cytbwys a hydradu da
- 10.3 **Mentrau lleol a chenedlaethol sy'n cefnogi maeth a hydradu**
- 10.4 Pwysigrwydd deiet cytbwys er mwyn cefnogi iechyd, datblygiad a thwf plant a phobl ifanc i'r graddau gorau posibl
- 10.5 **Ffactorau a all effeithio ar faeth a hydradu**

Uned 004 – Canllawiau cyflwyno

Byddai'r **asiantaethau** yn cynnwys y rhai o'r sector statudol, y sector gwirfoddol ac ysgolion a darpariaeth addysg wrth ddarparu cyngor a chymorth.

Meysydd sy'n berthnasol i iechyd a llesiant i gynnwys:

- Camddefnyddio sylweddau
- Camddefnyddio alcohol
- Ysmygu
- Iechyd rhywiol
- Addysg rhyw a pherthnasoedd cadarnhaol
- Diogelwch rhag rhagfarn, bwlio a cham-drin
- Iechyd meddwl
- Hunan-niwed
- Golwg
- Gofal deintyddol
- Deiet/bwyta'n iach
- Ymarfer corff
- Dyledion gamblo

Mae **datblygiad plant** yn cynnwys plant rhwng 0 a 19 oed.

Byddai'r **mathau gwahanol o chwarae** yn cynnwys:

- Chwarae creadigol
- Chwarae corfforol
- Chwarae dychmygol
- Chwarae amgylcheddol
- Chwarae strwythuredig
- Chwarae anstrwythuredig
- Chwarae hunangyfeiriedig
- Chwarae a hwylusir gan oedolyn

Gall y **ffactorau a all effeithio ar faeth a hydradu** gynnwys:

- Diwylliant a chrefydd
- Dewisiadau ac arferion unigolion
- Ffactorau corfforol – osgo, hylendid y geg ac ati
- Ffactorau ffisiolegol – iselder, anhwylderau bwyta ac ati
- Incwm, ffordd o fyw a chonfensiwn cymdeithasol
- Hysbysebion a'r ffasiwn
- Dylanwadau'r teulu a grwpiau cymheiriaid
- Moeseg, moesau a chredoau gwleidyddol
- Esgeulustod

Gall **ffactorau a all effeithio ar iechyd, llesiant a datblygiad personol, corfforol, cymdeithasol ac emosiynol plant a phobl ifanc** gynnwys amgylchiadau andwyol neu drawma cyn neu yn ystod genedigaeth; ymlyniad, cyflwr sbectrwm awtistig; amgylchiadau teuluol; niwed neu gamdriniaeth; anaf; anabledd dysgu; cyflyrau meddygol (cronig neu aciwt); iechyd meddwl; anabledd corfforol; salwch corfforol; amharu ar leoliad; tlodi; anghenion dyrys neu gymhleth; anghenion synhwyraidd; sefydlogrwydd; amddifadedd cymdeithasol; camddefnyddio sylweddau.

Deddfwriaeth a chanllawiau cenedlaethol sy'n ymwneud â rhoi meddyginiaeth gan gynnwys:

- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- Deddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971 (rheoliadau 1972 a 2001)
- Deddf Iechyd 2006 (Meddyginiaeth a Reolir)
- Rheoliadau Rheoli Sylweddau Peryglus i Iechyd (COSHH) 1999
- Rheoliadau Gwastraff Peryglus 2005
- Deddf Iechyd Meddwl 2007
- Deddf Galluedd Meddyliol 2005 a Chod Ymarfer cysylltiedig
- Canllawiau Cymru Gyfan ar gyfer Byrddau Iechyd/ymddiriedolaethau iechyd mewn perthynas â meddyginiaethau a Gweithwyr Cymorth Gofal Iechyd Tachwedd 2015

Mentrau lleol a chenedlaethol sy'n cefnogi maeth a hydradu gan gynnwys:

- Newid am oes Cymru – canllawiau Bwyta'n Iach

Byddai **arferion gofal personol** yn cynnwys hylendid personol, ymolchi, brwsio dannedd, mislif.

Dylai **mathau o newid** gynnwys adnabod arwyddion o ddirywiad aciwt mewn plant (gan adlewyrchu'r amrywiaeth o resymau dros ddirywiad aciwt, fel sepsis, anaf aciwt i'r arennau ac ati).

Lefel:	2
ODA:	50
Nod:	Meithrin dealltwriaeth dysgwyr o rôl, cyfrifoldebau ac atebolrwydd y rhai sy'n gweithio ym maes iechyd a gofal cymdeithasol.
Trosolwg o'r uned:	Bydd yr uned hon yn sicrhau bod dysgwyr yn deall eu rôl a'u cyfrifoldebau gan gynnwys dyletswydd gofal, atebolrwydd a safonau ymddygiad proffesiynol. Bydd y dysgwyr yn deall codau ymarfer, proffesiynoldeb, polisiau a gweithdrefnau gan gynnwys cyfrinachedd, cyfyngiadau eu rôl a'u cyfrifoldebau a phryd i geisio cymorth ychwanegol i ddelio â sefyllfaoedd y tu hwnt i'w rôl neu achosion o wrthdaro a chyfyng gyngor. Bydd y dysgwyr yn meithrin gwybodaeth am weithio mewn partneriaeth, pwysigrwydd gweithio'n effeithiol mewn tîm ac yn amlasiantaethol, a ffyrdd o wneud hynny. Bydd y dysgwyr yn dysgu sut i drin, storio a chofnodi gwybodaeth gan ddilyn deddfwriaeth a chodau ymddygiad. Bydd y dysgwyr yn deall pwysigrwydd datblygiad proffesiynol parhaus a myfyrio er mwyn gwella ymarfer.
Math o asesiad:	Asesiad mewnol a phrawf dewis lluosog.

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 1 Deall rôl, cyfrifoldebau ac atebolrwydd gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 1.1 Cyfrifoldebau ac atebolrwydd proffesiynol yng nghyd-destun fframweithiau deddfwriaethol perthnasol, safonau, a **chodau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol**
- 1.2 Pwrpas **disgrifiadau swydd** a manylebau person ar gyfer diffinio disgwyliadau a chyfyngiadau rolau a chyfrifoldebau
- 1.3 Pwysigrwydd cydnabod cyfyngiadau rolau a chyfrifoldebau a glynu wrthyn nhw
- 1.4 Sut a phryd i geisio cymorth ychwanegol mewn sefyllfaoedd y tu hwnt i'r rôl, cyfrifoldebau, lefel o brofiad ac arbenigedd neu'n ansicr ynghylch sut i fwrw ymlaen mewn perthynas â mater gwaith

- 1.5 Pwrpas **polisiâu a gweithdrefnau** ar gyfer arferion iechyd a gofal cymdeithasol, sut i ddysgu amdany'n nhw a'u dilyn
 - 1.6 Pwysigrwydd rhoi gwybod am arferion annïogel neu sy'n mynd yn groes i **godau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol**, safonau neu **bolisiâu a gweithdrefnau** a sut y dylid gwneud hyn
 - 1.7 Y term 'dyletswydd gofal'
 - 1.8 Gwrthdaro a chyfyng gyngor a all godi rhwng dyletswydd gofal a hawliau unigolion
 - 1.9 Y term '**dyletswydd gonestrwydd**' a nodi pam ei bod yn bwysig bod yn agored ac yn onest os aiff pethau o chwith
 - 1.10 Bod yn atebol am ansawdd eich ymarfer eich hun
 - 1.11 Pwysigrwydd myfyrio a sut i'w ddefnyddio i wella eich ymarfer
 - 1.12 Y term 'cyfrinachedd' a nodi sut y gall gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol ei gynnal
 - 1.13 Amgylchiadau pan fo'n rhaid trosglwyddo gwybodaeth 'gyfrinachol' ac i bwy
 - 1.14 Gwrthdaro a chyfyng gyngor posibl rhwng cadw cyfrinachedd ac ymarfer yn ddiogel
 - 1.15 Pam ei bod yn bwysig trafod ag unigolion a/neu ofalwyr unrhyw wybodaeth 'gyfrinachol' mae'n rhaid ei throsglwyddo
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 2 Gwybod sut i feithrin a chynnal partneriaethau gwaith effeithiol ag eraill ym maes iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 2.1 Egwyddorion gweithio mewn partneriaeth
 - 2.2 Y term 'cydgynhyrchiad' mewn perthynas â gweithio mewn partneriaeth ag **eraill**
 - 2.3 Rolau gweithwyr a gweithwyr proffesiynol eraill ym maes iechyd a gofal cymdeithasol
 - 2.4 Pwysigrwydd gwaith amlasiantaethol
 - 2.5 Pwysigrwydd meithrin perthnasoedd da wrth gynnal ffiniau proffesiynol clir wrth weithio gyda gweithwyr a gweithwyr proffesiynol eraill, gofalwyr a theuluoedd yn ogystal ag unigolion
 - 2.6 Ffyrdd o weithio sy'n ennyn ymddiriedaeth
 - 2.7 Pwysigrwydd parchu amrywiaeth a chydabod gwahaniaethau diwylliannol, crefyddol, ethnig ac ieithyddol wrth weithio mewn partneriaeth
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 3 Gwybod sut mae gwaith tîm effeithiol yn cefnogi arfer da mewn iechyd a gofal cymdeithasol
-

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 3.1 Mathau o weithio mewn tîm a sut y gall timau fod yn wahanol o ran strwythur, pwrpas a chyfansoddiad
 - 3.2 Yr egwyddorion craidd sy'n sail i waith tîm effeithiol
 - 3.3 Ffyrdd mae gwaith tîm effeithiol yn cyfrannu at lesiant unigolion
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 4 Gwybod sut i ymdrin â gwybodaeth

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 4.1 Y term 'ymdrin â gwybodaeth'
 - 4.2 Deddfwriaeth a **chodau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** sy'n ymwneud ag ymdrin â gwybodaeth gan gynnwys storio, cofnodi, cyfrinachedd a rhannu
 - 4.3 Ystyr 'systemau diogel ar gyfer cofnodi a storio gwybodaeth'
 - 4.4 Pwysigrwydd systemau diogel ar gyfer cofnodi a storio gwybodaeth ym maes iechyd a gofal cymdeithasol
 - 4.5 Nodweddion systemau storio gwybodaeth electronig ac â llaw sy'n helpu i sicrhau diogelwch gwybodaeth
 - 4.6 Gwybodaeth sydd angen ei chofnodi, rhoi gwybod amdani a'i storio
 - 4.7 Ffyrdd o gofnodi gwybodaeth ysgrifenedig â chywirdeb, eglurder, perthnasedd a lefel briodol o fanylder yn amserol
 - 4.8 Gwahaniaethau rhwng ffaith, barn a dyfarniad a pham bod deall hyn yn bwysig wrth gofnodi a rhoi gwybod am wybodaeth am unigolion a'u teuluoedd neu eu gofalwyr
 - 4.9 Pwysigrwydd rhannu gwybodaeth wedi'i chofnodi gydag unigolion a gwybod pryd a pham na all hyn ddigwydd
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 5 Deall pwysigrwydd cynnal proffesiwn gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 5.1 Y term 'modelau rôl cadarnhaol' ym maes iechyd a gofal cymdeithasol
 - 5.2 Rhesymanau dros beidio ag ymddwyn mewn ffordd, yn y gwaith neu'r tu allan i'r gwaith, a fyddai'n cwestiynu'r addasrwydd i weithio yn y proffesiwn iechyd a gofal cymdeithasol
 - 5.3 Y berthynas rhwng y defnydd o'r cyfryngau cymdeithasol ac ymddygiad personol a phroffesiynol
-

- 5.4 Rhesyman dros beidio â meithrin perthnasoedd amhriodol ag unigolion, eu teuluoedd, eu gofalwyr, cydweithwyr ac eraill
 - 5.5 Pwysigrwydd cydnabod a defnyddio'r pŵer sy'n gysylltiedig â'ch rôl yn sensitif wrth weithio gydag unigolion a gofalwyr a pheidio ag ymddwyn mewn unrhyw ffordd sy'n camdefnyddio'r pŵer hwn
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 6 Gwybod sut mae datblygiad proffesiynol parhaus yn cyfrannu at ymarfer proffesiynol

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 6.1 Y term 'datblygiad proffesiynol parhaus'
- 6.2 Gofynion deddfwriaethol, safonau a **chodau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** sy'n ymwneud â datblygiad proffesiynol parhaus
- 6.3 Ffyrdd o werthuso eich gwybodaeth, eich dealltwriaeth a'ch ymarfer eich hun yn erbyn safonau a gwybodaeth berthnasol
- 6.4 Cyfrifoldebau cyflogwyr a gweithwyr am ddatblygiad proffesiynol parhaus
- 6.5 Cyfleoedd dysgu sydd ar gael i weithwyr iechyd a gofal cymdeithasol a sut y gellir eu defnyddio i wella gwybodaeth ac ymarfer
- 6.6 Ffyrdd o gael gafael ar wybodaeth a chymorth a'u defnyddio mewn perthynas â gwybodaeth ac arfer gorau sy'n berthnasol i'r rôl
- 6.7 Ffyrdd o gymhwyso dysgu i ymarfer a throsglwyddo gwybodaeth a sgiliau i sefyllfaoedd newydd
- 6.8 Pwysigrwydd ceisio a dysgu o adborth ar ymarfer gan unigolion, teuluoedd a gofalwyr, cydweithwyr a gweithwyr proffesiynol eraill
- 6.9 Egwyddorion **ymarfer myfyriol** a pham bod hyn yn bwysig
- 6.10 Pwrpas goruchwyllo ac arfarnu
- 6.11 Rôl a chyfrifoldebau cyflogwyr a gweithwyr am oruchwyllo ac arfarnu
- 6.12 Y defnydd o **ymarfer myfyriol** wrth oruchwyllo ac arfarnu
- 6.13 Pwysigrwydd goruchwyllo effeithiol, **ymarfer myfyriol** a chyfleoedd dysgu perthnasol ar lesiant unigolion
- 6.14 Meysydd gwaith lle mae angen sgiliau llythrennedd, rhifedd a **chymhwysedd digidol** er mwyn cefnogi ymarfer proffesiynol a ffyrdd o'u datblygu

Uned 005 – Canllawiau cyflwyno

Dylai'r **codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** gynnwys y Cod Ymarfer Proffesiynol ar gyfer Gofal Cymdeithasol; Cod Ymddygiad GIG Cymru ar gyfer Gweithwyr Cymorth Gofal Iechyd yng Nghymru, a'r Cod Ymarfer ar gyfer Cyflogwyr GIG Cymru ac unrhyw ganllawiau ymarfer ychwanegol a gyhoeddir gan GIG Cymru neu reoleiddwyr iechyd neu ofal cymdeithasol yng Nghymru, e.e. Canllawiau Ymarfer ar gyfer Gweithwyr Gofal Preswyl Plant sydd wedi Cofrestru gyda Gofal Cymdeithasol Cymru.

Gall **cymhwysedd digidol** gael ei adnabod fel llythrennedd digidol neu dechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu.

Dyletswydd gonestrwydd yw bod yn agored ac yn onest pan aiff pethau o chwith: canllawiau esboniadol dyletswydd gonestrwydd broffesiynol ar gyfer gweithwyr gofal cymdeithasol proffesiynol sydd wedi cofrestru â Gofal Cymdeithasol Cymru.

Disgrifiad Swydd - Efallai na fydd gan Gynorthwyr Personol na gofalwyr lleoliad oedolyn / cysylltu bywydau cymeradwy na gofalwyr maeth ddisgrifiad swydd; fodd bynnag, bydd ganddyn nhw gontract, cytundeb lleoliad neu gytundeb sy'n nodi sut y disgwylir iddyn nhw gyflawni eu rôl.

Byddai **eraill** yn cynnwys cydweithwyr, gweithwyr neu weithwyr proffesiynol eraill a theuluoedd neu ofalwyr y dewch i gysylltiad â nhw wrth ofalu am unigolyn a'i gefnogi.

Ffyrdd o weithio cyfrwymol y cytunir arnyn nhw'n ffurfiol sy'n gymwys mewn sawl lleoliad yw **polisiau a gweithdrefnau**. Lle nad oes polisiau a gweithdrefnau, mae'r term yn cynnwys ffyrdd cytûn eraill o weithio.

Ymarfer myfyriol yw gallu myfyrio ar weithredoedd a dysgu ohonyn nhw er mwyn gwella arferion.

Lefel:	2
ODA:	40
Nod:	Meithrin dealltwriaeth y dysgwyr o bwrpas deddfwriaeth, polisïau cenedlaethol, gweithdrefnau a chodau ymddygiad ac ymarfer mewn perthynas â diogelu unigolion.
Trosolwg o'r uned:	Bydd y dysgwyr yn deall y term diogelu a chategorïau, arwyddion a symptomau o gamdriniaeth ac esgeulustod. Bydd gwybodaeth yn cael ei meithrin am ddeddfwriaeth, polisïau cenedlaethol a chodau ymddygiad mewn perthynas â diogelu, rolau asiantaethau gwahanol a gweithdrefnau cofnodi a rhoi gwybod lle y gwelir arwyddion o gamdriniaeth. Bydd y dysgwyr yn gwybod ac yn deall ei gyfrifoldebau mewn perthynas â diogelu gan gynnwys rôl eiriolaeth, perthnasoedd priodol, arferion person/plentyn ganolog. Bydd y dysgwr yn dysgu am ffyrdd o ymateb a gweithdrefnau cofnodi a rhoi gwybod i'w dilyn gan gynnwys dealltwriaeth o 'chwythu'r chwiban' a ffiniau cyfrinachedd.
Math o asesiad:	Asesiad mewnol a phrawf dewis lluosog.

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 1 Deall pwrpas deddfwriaeth, polisïau cenedlaethol, a chodau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol mewn perthynas â diogelu unigolion

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 1.1 Y term 'diogelu'
- 1.2 Y prif gategorïau o gamdriniaeth ac esgeulustod
- 1.3 Arwyddion a symptomau cyffredin sy'n gysylltiedig â cham-drin, niwed ac esgeulustod
- 1.4 **Deddfwriaeth, polisïau cenedlaethol a chodau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** sy'n ymwneud â diogelu unigolion – yn oedolion ac yn blant a phobl ifanc a beth mae'r rhain yn ei olygu'n ymarferol
- 1.5 Sut mae fframweithiau deddfwriaethol yn cefnogi hawliau unigolion i gael eu diogelu rhag niwed, camdriniaeth ac esgeulustod
- 1.6 Sut y dylai pryderon neu ddigwyddiadau gael eu cofnodi a sut y dylid rhoi gwybod amdany'n nhw

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 2 Deall sut i weithio mewn ffyrdd sy'n diogelu unigolion rhag niwed, camdriniaeth ac esgeulustod

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 2.1 Rôl a chyfrifoldebau gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol o ran diogelu
- 2.2 Rôl **eirioli** o ran diogelu
- 2.3 Pwysigrwydd meithrin perthnasoedd sy'n cefnogi ymddiriedaeth a chysylltiad ag unigolion
- 2.4 Pwysigrwydd arferion person/plentyn ganolog ym maes diogelu
- 2.5 Pwysigrwydd gweithio mewn ffyrdd sy'n cynnal hawliau unigolion
- 2.6 Ffyrdd o hyrwyddo amgylchedd lle gall unigolion fynegi ofnau, gorbryderon, teimladau a phryderon heb fod ofn gwatwar na chael eu gwrthod, profi dial na pheidio â chael eu credu
- 2.7 Ffyrdd o sicrhau bod unigolion yn ymwybodol o sut i gadw eu hunain yn ddiogel
- 2.8 Ffyrdd o wneud unigolion yn ymwybodol o'r risgiau sy'n gysylltiedig â defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol, y we a ffonau
- 2.9 Ffyrdd o weithio sy'n cadw'r **gweithiwr** a'r unigolyn yn ddiogel

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 3 Deall y ffactorau, y sefyllfaoedd a'r gweithredoedd a allai arwain at niwed, camdriniaeth neu esgeulustod, neu gyfrannu at hynny

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 3.1 Pam y gallai rhai unigolion wynebu mwy o risg o niwed, camdriniaeth neu esgeulustod
- 3.2 Pam na chaiff camdriniaeth ei datgelu gan oedolion, plant a phobl ifanc, teulu, ffrindiau, **gweithwyr** a gwirfoddolwyr
- 3.3 **Camau gweithredu, ymddygiadau neu sefyllfaoedd sy'n cynyddu'r risg o niwed neu gamdriniaeth**
- 3.4 Nodweddion ymddygiad tramgwyddwyr a meithrin perthynas amhriodol
- 3.5 Gwerth dysgu o adolygiadau ac adroddiadau ar fethiannau difrifol i ddiogelu unigolion rhag niwed, camdriniaeth neu esgeulustod

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 4 Deall sut i ymateb, cofnodi a rhoi gwybod am bryderon, datgeliadau neu honiadau sy'n ymwneud â diogelu

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 4.1 Dulliau a ddefnyddir i ymateb i niwed, camdriniaeth neu esgeulustod sy'n cael ei amau, ei ddatgelu neu ei honni
- 4.2 Camau i'w cymryd os yw niwed, camdriniaeth neu esgeulustod yn cael ei amau, ei ddatgelu neu ei honni
- 4.3 Camau i'w hosgoi os yw niwed, camdriniaeth neu esgeulustod yn cael ei amau, ei ddatgelu neu ei honni, gan ystyried unrhyw ymchwiliadau yn y dyfodol a all ddigwydd
- 4.4 Ffiniau cyfrinachedd mewn perthynas â diogelu a gwybodaeth y mae'n rhaid ei rhannu
- 4.5 Y term 'chwythu'r chwiban'
- 4.6 Pwysigrwydd rhoi gwybod am unrhyw bryderon ynghylch niwed, camdriniaeth neu esgeulustod posibl a'r ddyletswydd sydd gan bawb i wneud hyn
- 4.7 Disgrifio'r rhwystrau posibl i godi pryderon neu roi gwybod amdany'n nhw
- 4.8 Y camau i'w cymryd pan fydd pryderon parhaus am niwed, camdriniaeth neu esgeulustod neu lle na aed i'r afael â phryderon ar ôl rhoi gwybod amdany'n nhw
- 4.9 Y wybodaeth allweddol y mae'n rhaid rhoi gwybod amdani a'i chofnodi, pryd y dylai hyn ddigwydd a sut mae'r wybodaeth hon yn cael ei storio
- 4.10 Y broses a ddefnyddir i gofnodi gwybodaeth ysgrifenedig â chywirdeb, eglurder, perthnasedd a lefel briodol o fanylder
- 4.11 Y gwahaniaethau rhwng ffaith, barn a dyfarniad a pham bod deall hyn yn bwysig wrth gofnodi a rhoi gwybod am wybodaeth

Uned 006 – Canllawiau cyflwyno

Gallai **gweithredoedd, ymddygiadau neu sefyllfaoedd sy'n cynyddu'r risg o niwed neu gamdriniaeth** gynnwys:

- Ceisio lloches
- Troseddoli
- Mathau gwahanol o fwlio
- Cam-drin domestig
- Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod
- Priodasau dan orfod
- Trosedd casineb
- Digartrefedd
- Masnachu pobl / caethwasiaeth fodern
- Anabledd dysgu
- Salwch meddwl
- Radicaleiddio
- Hunan-niwed
- Camfanteisio'n rhywiol
- Camddefnyddio sylweddau

Eiriolaeth - Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn diffinio "Gwasanaethau eirioli" fel: [g]wasanaethau sy'n darparu cynorthwy (ar ffurf cynrychiolaeth neu fel arall) i bersonau at ddibenion sy'n ymwneud â'u gofal a chymorth.

Mae eiriolaeth yn cynorthwyo ac yn galluogi pobl sy'n ei chael yn anodd cynrychioli eu buddiannau i arfer eu hawliau, mynegi eu barn, archwilio a gwneud dewisiadau hyddysg a gallai gynnwys:

- Hunaneiriolaeth
- Eiriolaeth anffurfiol
- Cydeiriolaeth
- Eiriolaeth cymheiriaid
- Eiriolaeth dinasyddion
- Eiriolaeth gwirfoddolwyr annibynnol
- Eiriolaeth ffurfiol
- Eiriolaeth broffesiynol annibynnol.

Dylai'r **codau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol** gynnwys y Cod Ymarfer Proffesiynol ar gyfer Gofal Cymdeithasol; Cod Ymddygiad GIG Cymru ar gyfer Gweithwyr Cymorth Gofal Iechyd yng Nghymru, a'r Cod Ymarfer ar gyfer Cyflogwyr GIG Cymru ac unrhyw ganllawiau ymarfer ychwanegol a gyhoeddir gan GIG Cymru neu reoleiddwyr iechyd neu ofal cymdeithasol yng Nghymru, e.e. Canllawiau Ymarfer ar gyfer Gweithwyr Gofal Preswyl Plant sydd wedi Cofrestru gyda Gofal Cymdeithasol Cymru.

Deddfwriaeth, polisiâu cenedlaethol a chodau ymddygiad ac ymarfer proffesiynol sy'n ymwneud â diogelu unigolion:

- Oedolion - Mewn Dwylo Diogel 2000: Gweithredu Gweithdrefnau Amddiffyn Oedolion yng Nghymru

- Oedolion - Safonau Amddifadu Rhyddid
- Plant - Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn 1989
- Plant - Deddf Plant (1989 a 2004)
- Plant - Gweithio gyda'n Gilydd dan Ddeddf Plant 2004
- Cyffredinol - Deddf Diogelu Data 1998
- Cyffredinol - Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data (GDPR) 2018
- Cyffredinol - Deddf Hawliau Dynol 1998
- Cyffredinol - diwygiad i Ddeddf Iechyd Meddwl 2007
- Cyffredinol - Deddf Galluedd Meddyliol 2005
- Cyffredinol - Deddf Cydraddoldeb 2010
- Cyffredinol - Deddf Diogelu Grwpiau Hyglwyf 2006
- Cyffredinol - Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014
- Cyffredinol - Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015
- Cyffredinol - Gweithdrefnau Diogelu Cymru (2019) - <https://diogelu.cymru/>
- Cyffredinol - Llywodraeth Cymru Canllawiau diogelu - <https://llyw.cymru/canllawiau-diogelu>

Y sawl sy'n darparu gwasanaethau neu ofal a chymorth i unigolion fyddai'r **gweithiwr**.

Lefel:	2
ODA:	30
Nod:	Meithrin dealltwriaeth y dysgwyr o sut i fodloni gofynion deddfwriaethol o ran iechyd a diogelwch yn y lleoliad gwaith
Trosolwg o'r uned:	Bydd y dysgwyr yn deall sut mae deddfwriaeth iechyd a diogelwch yn effeithio ar ymarfer dyddiol, eu rôl a'u cyfrifoldebau eu hunain a rôl a chyfrifoldebau cyflogwyr. Byddan nhw'n dysgu am y mathau o ddamweiniau, argyfyngau a pheryglon a all ddigwydd mewn gweithle/lleoliad gwaith a sut mae asesiadau risg yn cael eu defnyddio i gefnogi iechyd a diogelwch. Bydd y dysgwyr yn deall cyfrifoldebau mewn perthynas â chyflawni, cofnodi a dilyn asesiadau risg, a phwysigrwydd rhoi gwybod am bryderon a digwyddiadau sy'n ymwneud ag iechyd a diogelwch a'u cofnodi. Bydd gwybodaeth yn cael ei meithrin am ddeddfwriaeth sy'n gysylltiedig â diogelwch tân, symud a chario, rheoli haint, diogelwch bwyd, gwaredu gwastraff a diogelwch ynghyd â dealltwriaeth o arferion da a gweithdrefnau perthnasol a diogel. Bydd y dysgwyr yn gwybod am arwyddion o straen, amgylchiadau a all achosi straen a chamau y gellir eu cymryd i leihau a rheoli straen, gan gynnwys y cymorth sydd ar gael.
Math o asesiad:	Prawf dewis lluosog

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 1 Gwybod sut i fodloni gofynion deddfwriaethol o ran iechyd a diogelwch yn y gweithle

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 1.1 **Deddfwriaeth berthnasol allweddol sy'n ymwneud ag iechyd a diogelwch** yn y **gweithle** a beth mae'n ei olygu yn ymarferol
- 1.2 Cyfrifoldebau **cyflogwyr**, y **gweithiwr** ac eraill am iechyd a diogelwch yn y gwaith
- 1.3 Pwysigrwydd gweithio o fewn terfynau eich rôl a'ch cyfrifoldebau eich hun
- 1.3 Pwysigrwydd codi pryderon am arferion neu amodau gwaith sy'n anniogel neu'n peri risg

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 2 Gwybod sut mae asesiadau risg yn cael eu defnyddio i gefnogi iechyd a diogelwch yn y **gweithle**

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 2.1 Ystyr 'asesiad risg' mewn perthynas ag iechyd a diogelwch
- 2.2 Mathau o ddamweiniau, digwyddiadau, argyfyngau a pheryglon iechyd a diogelwch a all ddigwydd yn y **gweithle**
- 2.3 Pwysigrwydd asesu risg wrth nodi peryglon sy'n ymwneud â'r lleoliad gwaith neu weithgareddau yn y gwaith
- 2.4 Cyfrifoldebau am gyflawni, cofnodi a dilyn asesiadau risg ar gyfer gweithgareddau gwaith
- 2.5 Y gwahaniaeth rhwng asesiadau risg a gofnodir yn ffurfiol a'r rhai a wneir fel mater o drefn fel rhan o arferion gwaith
- 2.6 Pwysigrwydd rhoi gwybod am bryderon neu ddigwyddiadau sydd wedi digwydd neu sy'n debygol o ddigwydd

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 3 Gwybod sut i hyrwyddo diogelwch tân mewn lleoliadau gwaith

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 3.1 **Deddfwriaeth allweddol sy'n ymwneud â diogelwch tân**
- 3.2 Cyfrifoldebau'r **cyflogwr**, y **gweithiwr** ac eraill am ddiogelwch tân yn y lleoliad gwaith
- 3.3 Arferion sy'n atal tanau rhag dechrau a lledaenu
- 3.4 Pwysigrwydd gwybod am weithdrefnau gwagio os oes tân a'u dilyn
- 3.5 Pwysigrwydd cadw allanfeydd yn glir drwy'r amser

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 4 Gwybod egwyddorion allweddol symud a chario a symud a lleoli

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 4.1 Y termau 'symud a chario' a 'symud a lleoli'
 - 4.2 Deddfwriaeth allweddol sy'n ymwneud â symud a chario a beth mae'n ei olygu yn ymarferol
 - 4.3 Egwyddorion a thechnegau symud a chario diogel
 - 4.4 Goblygiadau posibl arfer gwael wrth symud a chario
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 5 Gwybod beth yw'r prif lwybrau at haint a sut i atal heintiau rhag lledaenu yn y gweithle

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 5.1 Y gwahaniaethau rhwng bacteria, firysau, ffyngau a pharasitiaid
 - 5.2 Salwch a heintiau cyffredin a achosir gan facteria, firysau, ffyngau a pharasitiaid ac effaith bosibl y rhain
 - 5.3 Y termau 'haint' a 'chytrefu'
 - 5.4 Y termau 'haint systemig' a 'haint lleoledig'
 - 5.5 Ffyrdd o drosglwyddo heintiau ac arferion gwael a all arwain at hyn
 - 5.6 Ffactorau allweddol sy'n ei gwneud yn fwy tebygol y ceir heintiau
 - 5.7 **Deddfwriaeth a safonau allweddol sy'n ymwneud ag atal heintiau a'u rheoli**
 - 5.8 Rolau a chyfrifoldebau **cyflogwyr, gweithwyr** ac eraill o ran atal a rheoli haint
 - 5.9 Ffyrdd o gadw amgylchedd glân er mwyn atal haint rhag lledaenu
 - 5.10 Pwysigrwydd hylendid personol da er mwyn atal haint rhag lledaenu
 - 5.11 **Technegau golchi dwylo** er mwyn atal haint rhag lledaenu
 - 5.12 Y defnydd o gyfarpar diogelu personol er mwyn atal haint rhag lledaenu
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 6 Gwybod sut i roi mesurau diogelwch bwyd ar waith

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 6.1 Deddfwriaeth allweddol ar gyfer diogelwch bwyd
 - 6.2 Rôl a chyfrifoldebau **cyflogwyr a gweithwyr** ar gyfer diogelwch bwyd
 - 6.3 Pwysigrwydd rhoi mesurau diogelwch bwyd ar waith
 - 6.4 Peryglon diogelwch bwyd a all ddigwydd wrth baratoi, gweini, clirio a storio bwyd a diod
-

- 6.5 Rhesymau dros gadw arwynebau, offer a chyfarpar fod yn lân er mwyn paratoi bwyd
 - 6.6 Pryd y dylid defnyddio cyfarpar diogelu personol
 - 6.7 Storio bwyd a diod yn ddiogel
 - 6.8 Gwaredu gwastraff bwyd yn ddiogel
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 7 Gwybod sut i storio, defnyddio a gwaredu sylweddau peryglus yn ddiogel

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 7.1 Y term 'sylweddau peryglus'
 - 7.2 Y term 'Rheoli Sylweddau Peryglus'
 - 7.3 Mathau o sylweddau peryglus y gellir dod ar eu traws yn y **gweithle**
 - 7.4 Arferion diogel ar gyfer storio, defnyddio, glanhau rhywbeth sy'n cael ei golli a gwaredu sylweddau peryglus
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 8 Gwybod sut i gadw'r lleoliad gwaith yn ddiogel

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 8.1 Risgiau posibl i ddiogelwch yn y lleoliad gwaith
 - 8.2 **Arferion diogel er mwyn sicrhau diogelwch yn y lleoliad gwaith**
-

Deilliant dysgu:

Bydd y dysgwr yn:

- 9 Gwybod sut i reoli straen

Meini prawf asesu

Bydd y dysgwr yn cael ei asesu ar:

- 9.1 Arwyddion a dangosyddion cyffredin straen
 - 9.2 Amgylchiadau posibl a all arwain at straen
 - 9.3 Ffyrdd o reoli straen
 - 9.4 Pwysigrwydd cydnabod straen a chymryd camau i'w leihau
 - 9.5 Ble i gael cymorth ychwanegol os profir straen
-

Uned 007 – Canllawiau cyflwyno

Y **cyflogwr** yn achos gofalwyr maeth neu ofalwyr lleoliad oedolyn / cysylltu bywydau fyddai'r asiantaeth. Yn achos cynorthwywyr personol, dyma'r sawl fyddai'n eu cyflogi i ddarparu gofal a chymorth.

Technegau golchi dwylo gan ddefnyddio canllawiau cenedlaethol a rhyngwladol cyfredol.

Deddfwriaeth berthnasol allweddol sy'n ymwneud ag iechyd a diogelwch:

- Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974
- Rheoliadau Rheoli Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1999
- Rheoliadau'r Gweithle (Iechyd, Diogelwch a Llesiant) 1992
- Rheoliadau Gweithrediadau Codi a Chario 1992
- Rheoliadau Darparu a Defnyddio Cyfarpar Gwaith 1998
- Rheoliadau Gweithrediadau Codi a Chyfarpar Codi 1998
- Rheoliadau Adrodd ar Anafiadau, Clefydau neu Ddigwyddiadau Peryglus 2013
- Rheoliadau Cyfarpar Diogelu Personol yn y Gwaith 1992
- Rheoliadau Rheoli Sylweddau Peryglus i Iechyd (COSHH) 2002

Safonau a deddfwriaeth allweddol sy'n ymwneud ag atal heintiau a'u rheoli

- Safon Ansawdd 61 NICE Atal a Rheoli Heintiau Ebrill 2014
- Sefydliad Iechyd y Byd – *Clean Care is Safer Care: Five Moments for Hand Hygiene*
- Rheoliadau Rheoli Sylweddau Peryglus i Iechyd (COSHH) (2002)
- Rhagofalon Safonol Rheoli Heintiau (SICPS) Iechyd Cyhoeddus Cymru (2013)
- Gweithdrefn Rhif 6 rhaglen Heintiau Cysylltiedig â Gofal Iechyd Cymru – rheoli achosion o golli gwaed a hylifau'r corff (Llywodraeth Cymru 2009)
- Cod Gwisg GIG Cymru Gyfan, Rhydd i Arwain, Rhydd i Ofalu

Deddfwriaeth allweddol sy'n ymwneud â diogelwch tân gan gynnwys:

- Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974
- Gorchymyn Diwygio Rheoleiddio (Diogelwch Tân) 2005
- Rheoliadau Rheoli Sylweddau Peryglus i Iechyd (COSHH) 1999
Gwastraff Peryglus
- Rheoliadau Darparu a Defnyddio Cyfarpar Gwaith 1998
- Rheoliadau (Diogelwch) Cyfarpar Trydanol 1994
- Rheoliadau Rheoli Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1999
- Rheoliadau'r Gweithle (Iechyd, Diogelwch a Llesiant) 1992

Arferion diogel i gynnal diogelwch yn y lleoliad gwaith i gynnwys:

- **Gweithio unigol**
- Rhoi gwybod ble ydych

- Mynediad i leoliadau gwaith
- Delio â digwyddiadau lle ceir **ymddygiad ymosodol**

Gweithio unigol - Gweithwyr unigol yw'r rhai sy'n gweithio ar eu pen eu hunain heb oruchwyliaeth agos nac uniongyrchol, er enghraifft:

- Pobl sy'n gweithio gartref
- Pobl sy'n gweithio ar eu pen eu hunain am gyfnodau hir
- Pobl sy'n gweithio y tu allan i oriau gwaith arferol
- Gweithwyr iechyd a gofal cymdeithasol sy'n ymweld â safleoedd eraill.

Gall **ymddygiad ymosodol** achosi niwed corfforol neu emosiynol i eraill. Gall amrywio o gamdriniaeth geiriol i gamdriniaeth corfforol. Gall hefyd gynnwys difrodi eiddo personol, yng nghyd-destun diogelwch yn y lleoliad gwaith mae hyn yn ymwneud ag ymddygiad ymosodol aelodau o'r cyhoedd, nid unigolion.

Byddai'r **gweithle** yn lleoliad lle darperir gofal a chymorth e.e. gofal preswyl i blant, cartref yr unigolyn ei hun, gofal maeth ac ati.

Y sawl sy'n darparu gwasanaethau neu ofal a chymorth i unigolion fyddai'r **gweithiwr**.

4. Gofynion y Ganolfan

Cymeradwyo canolfan a chymhwyster

Er mwyn cynnig y cymhwyster hwn, bydd angen i ganolfannau ennill cymeradwyaeth fel canolfan a chymeradwyaeth ar gyfer y cymhwyster. Dim ond cymeradwyaeth ar gyfer y cymhwyster y bydd angen i ganolfannau sydd eisoes wedi'u cofrestru â City & Guilds ei chael.

Mae cymeradwyaeth fel canolfan yn seiliedig ar allu sefydliad i fodloni'r meini prawf ar gyfer cymeradwyo canolfannau, fel y nodir yn y Llawlyfr Gweinyddu (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC) a'r canllawiau a'r Ffurflenni Cymeradwyo Canolfan a Chymhwyster.

Staff canolfannau

Aseswyr mewnol

Rhaid i aseswyr mewnol fod yn wybodus yn alwedigaethol. Golyga hyn fod yn rhaid iddyn nhw feddu ar y wybodaeth a'r ddealltwriaeth berthnasol, sydd o leiaf ar yr un lefel â chynnwys yr uned y maen nhw'n ei hasesu. Rhaid iddyn nhw hefyd feddu ar ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o bwysigrwydd y Gymraeg, diwylliant, polisi a chyd-destun.

Hefyd, rhaid iddyn nhw feddu ar y canlynol neu fod yn gweithio tuag atyn nhw:

- dyfarniad Lefel 3 mewn Asesu Cyflawniad Galwedigaethol Gysylltiedig neu hen gymwysterau cyfatebol; **neu**
- gymhwyster addysgu cydnabyddedig³; **a**
- chynnal eu gwybodaeth alwedigaethol drwy ddysgu a datblygiad proffesiynol parhaus y gellir eu dangos yn glir, sydd o leiaf ar yr un lefel â'r unedau y maen nhw yn eu hasesu.

Lle y bo aseswr yn gweithio tuag at gymwysterau aseswr, rhaid bod trefniant cydlofnodi ar waith gan aseswr cymwysedig o'r un sector neu sector cysylltiedig.

Swyddogion sicrhau ansawdd mewnol (SSAM)

Mae sicrhau ansawdd mewnol yn allweddol i sicrhau bod y gwaith o asesu tystiolaeth ar gyfer unedau yn gyson ac o'r safon briodol. Rhaid i'r rheini sy'n cyflawni rôl sicrhau ansawdd mewnol fod yn alwedigaethol wybodus a meddu ar y sgiliau sydd eu hangen i wneud penderfyniadau sicrhau ansawdd.

³ Mae'r consortiwm hefyd yn derbyn cymwysterau asesu ac addysgu ychwanegol a achredir yn genedlaethol. Mae rhestr lawn o'r rhain ar gael yn y Llawlyfr Gweinyddu (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC) Mae hwn i'w weld ar wefan y consortiwm yn www.dysguiechydagofal.cymru

Ar gyfer y cymhwyster hwn, dylai Swyddogion Sicrhau Ansawdd Mewnol (SSAM) fod:

- yn meddu ar y cymwysterau Sicrhau Ansawdd cyfredol, neu fod yn gweithio tuag at eu hennill, e.e.
 - Lefel 4 Dyfarniad ar gyfer Sicrhau Ansawdd Mewnol Prosesau ac Arferion Asesu neu
 - Lefel 4 Dystysgrif mewn Arwain Gwaith Sicrhau Ansawdd Prosesau ac Ymarfer Asesu yn Fewnol neu
 - Feddu ar uned D34 neu Ddyfarniad Gwirwyr V1.

Lle y bo Swyddog Sicrhau Ansawdd Mewnol (SSAM) yn gweithio tuag at gymwysterau SSAM, rhaid bod trefniant cydlofnodi ar waith gan SSAM cymwysedig o'r un sector neu sector cysylltiedig.

neu

- â chymhwyster addysgu cydnabyddedig a chofnod o brofiad yn ymgymryd â gwaith sicrhau ansawdd yn ymwneud â chymwysterau seiliedig ar wybodaeth

Cyd-destun Cymreig

Awgrymir bod unigolion, nad ydyn nhw wedi cynnal gweithgareddau asesu yng Nghymru o'r blaen, yn meithrin ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'r Gymraeg a diwylliant, polisiau a chyd-destun Cymru i'w cefnogi yn eu swyddi.

Datblygiad proffesiynol parhaus

Disgwylir i ganolfannau gynorthwyo eu staff i sicrhau bod eu gwybodaeth yn parhau'n gyfredol yn y maes galwedigaethol ac o ran arfer gorau wrth gyflwyno, mentora, hyfforddi, asesu a sicrhau ansawdd a'i bod yn ystyried unrhyw ddatblygiadau cenedlaethol neu ddeddfwriaethol.

5. Cyflwyno, asesu a sicrhau ansawdd y cymhwyster

Ymrestru ac ardystio

Mae dysgwyr yn cael eu hymrestru a'u hardystio drwy ein system ymrestru ac ardystio ar y we a elwir yn Ardd Furiog. Mae system Gardd Furiog City & Guilds yn galluogi canolfannau i gyflwyno ymrestrïadau drwy gydol y flwyddyn, h.y. gellir ymrestru unrhyw bryd ac mewn unrhyw nifer drwy gydol y flwyddyn galendr.

I gael rhagor o wybodaeth am y broses ymrestru ac ardystio, gweler y Llawlyfr Gweinyddu (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC) sydd ar gael ar wefan y consortiwm yn www.dysguiechdagofal.cymru.

Gofynion cofrestru dysgwyr

Nid oes unrhyw ofynion cofrestru ar gyfer y cymhwyster hwn. Fodd bynnag, rhaid i ganolfannau sicrhau bod gan ddysgwyr y potensial i ennill y cymhwyster yn llwyddiannus, a'u bod yn cael y cyfle i wneud hynny.

Cyfyngiadau o ran oedran

Mae'r cymhwyster hwn wedi'i gymeradwyo ar gyfer dysgwyr 16 oed a throsodd. Ni all y Consortiwm dderbyn unrhyw ymrestrïad ar gyfer dysgwyr o dan 16 oed.

Asesu cychwynnol a sefydlu

Dylid cynnal asesiad cychwynnol o bob dysgwr cyn dechrau ei raglen er mwyn nodi:

- p'un a oes ganddo unrhyw anghenion penodol o ran hyfforddiant
- unrhyw gymorth ac arweiniad y gall fod ei angen arno wrth weithio tuag at ei gymwysterau
- unrhyw unedau y mae eisoes wedi'u cwblhau, neu gredyd y mae wedi'i gronni sy'n berthnasol i'r cymwysterau
- y math a'r lefel briodol o gymhwyster.

Argymhellwn fod canolfannau yn cynnig rhaglen sefydlu fel bod y dysgwyr yn deall gofynion y cymhwyster, eu cyfrifoldebau fel dysgwr, a chyfrifoldebau'r ganolfan yn llawn.

Deunyddiau cefnogi

Mae ystod o adnoddau ar gael ar gyfer y cymwysterau hyn a gellir cael gafael arny'n nhw ar wefan y Consortiwm yn www.dysguiechdagofal.cymru. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Deunyddiau Asesu Enghreifftiol

- Canllawiau Addysgu
- Canllaw i Ddysgwyr
- Llawlyfr Gweinyddu (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC)

Trefniadau ar gyfer asesiadau mewnol

Cynhelir asesiadau mewnol ar ffurf asesiad dan reolaeth. Mae tri cham asesu a gaiff eu rheoli:

- Pennu tasgau
- Cyflawni tasgau
- Marcio tasgau

Pennu tasgau

Mae'r consortiwm wedi llunio cronfa o senarios a ryddheir ymlaen llaw a chwestiynau/tasgau cysylltiedig. Gall canolfannau ddewis y senarios mwyaf priodol ar gyfer dysgwyr neu grŵp o ddysgwyr. Ni chaiff canolfannau addasu'r senarios a ryddheir ymlaen llaw na'r cwestiynau/tasgau cysylltiedig. Gall y ganolfan ddewis pa set o gwestiynau/tasgau y byddan nhw'n eu defnyddio at bwrpas asesu (gweler y trefniadau ailsefyll isod). Ond, wrth i ddysgwyr roi cynnig cychwynnol ar unrhyw asesiadau, mae disgwyl i'r canolfannau gylchdroi'r fersiwn o'r cwestiynau/tasgau sy'n cael ei ddefnyddio ar gyfer pob carfan.

Rhaid rhoi copi o'r senario a ryddheir ymlaen llaw i'r dysgwyr bythefnos cyn i'r asesiad gael ei gynnal. Ni ddylen nhw gael copi o'r cwestiynau/tasgau ar yr adeg hon.

Rhaid rhoi copi o Becyn yr Ymgeisydd i'r dysgwyr ar ddechrau eu hasesiad a rhaid iddyn nhw nodi eu hatebion i mewn yn y pecyn hwn. Gellir darparu tudalennau ychwanegol os oes angen.

Cyflawni tasgau

Bydd yn ofynnol i ganolfannau reoli a chynnal y drefn asesu mewnol yn unol â'r egwyddorion a amlinellir yn nogfen y CGC: Cyfarwyddiadau ar gyfer cynnal asesiadau di-arholiad ar gael yn <https://www.jcq.org.uk/exams-office/non-examination-assessments>

Mae pum agwedd ar gyflawni tasgau sy'n cael eu rheoli: amser, adnoddau, goruchwyliaeth, cydweithio a threfniadau ailsefyll.

Amser

Bydd gan y dysgwyr 60 munud i gwblhau pob asesiad. Nodir hyn ar flaen Pecyn yr Ymgeisydd ac ni ddylid rhoi mwy o amser na hyn iddyn nhw.

Adnoddau

Gall dysgwyr fynd â hyd at ddwy dudalen A4 o nodiadau i mewn i'r amgylchedd asesu. Gall ymgeiswyr ysgrifennu'r nodiadau neu ddefnyddio prosesydd geiriau. Dylai'r nodiadau hyn fod wedi'u hysgrifennu yng ngeiriau'r ymgeisydd ei hun. Gallan nhw gyfeirio'n uniongyrchol at feysydd a ymchwiliwyd ganddyn nhw ar ôl gweld y senario sy'n cael ei ryddhau ymlaen llaw (e.e. cyfeiriadau at ddeddfwriaeth benodol, diffiniadau allweddol ac ati).

Cyfrifoldeb yr athro/aseswr yw adolygu'r nodiadau y mae dysgwyr yn bwriadu mynd gyda nhw i'r amgylchedd asesu gan wneud eu siŵr eu bod yn cyfateb i'r arweiniad uchod. Os oes gan athro/aseswr unrhyw bryderon ynghylch dilysrwydd y nodiadau dylent atal yr asesiad rhag digwydd a dilyn unrhyw weithdrefnau mewnol sydd ar waith i ymdrin ag achosion lle mae amheuaeth o gamymddwyn. Dylai canolfannau ofyn cyngor eu Swyddog Sicrhau Ansawdd Allanol (SSAA) os nad ydyn nhw yn siŵr sut i fynd ymlaen.

Rhaid i'r ganolfan gadw'r holl nodiadau a ddefnyddiwyd gan yr ymgeisydd a dylai'r rhain fod ar gael i'w hystyried yn rhan o'r prosesau sicrhau ansawdd allanol.

Gall CP/gliniaduron, tabledi, geiriaduron gan gynnwys geiriaduron dwyieithog fod ar gael i ddysgwyr. Ni chaniateir ffonau symudol na dyfeisiau trosglwyddo/derbyn eraill ac ni ddylai'r ymgeisydd gael mynediad at y rhyngwyd yn ystod yr asesiad.

Y canolfannau sy'n gyfrifol am sicrhau bod dysgwyr yn ymwybodol o'r adnoddau hynny y mae ganddyn nhw'r hawl i fynd â nhw i mewn i'r amgylchedd asesu.

Goruchwyliaeth

Os nad yw dysgwr dan oruchwyliaeth uniongyrchol drwy gydol yr asesiad, dylai canolfannau allu sicrhau mai gwaith yr ymgeisydd ei hun yw'r gwaith mae unrhyw ymgeisydd unigol yn ei gyflwyno i'w asesu.

Gall dysgwyr adolygu ac ailddrafftio tystiolaeth yn annibynnol o fewn terfynau amser yr asesiad. Ni ddylai aseswr roi mewnbyn nac arweiniad i ddysgwyr yn ystod amser yr asesiad. Mae hyn yn cynnwys rhoi adborth ffurfiannol ar y dystiolaeth sy'n cael ei chyflwyno.

Rhaid i'r dysgwyr lofnodi datganiad i gadarnhau mai eu gwaith nhw yw'r holl dystiolaeth a gyflwynwyd i'w gwirio a bod unrhyw ffynonellau a ddefnyddiwyd wedi'u cydnabod.

Mae'n rhaid i aseswr lofnodi datganiad i gadarnhau bod y dystiolaeth a gyflwynwyd i'w gwirio wedi'i chwblhau o dan yr amodau rheoledig a nodir yn y Pecyn Aseiniad.

Cydweithio

Rhaid i'r asesiadau gael eu cwblhau'n annibynnol gan y dysgwr. Ni chaniateir gwaith grŵp.

Trefniadau ailsefyll

Gall dysgwyr ailsefyll asesiadau mewnol. Lle bo angen i ddysgwr ailsefyll asesiad, gall ddefnyddio'r un senario a ryddheir ymlaen llaw ond rhaid defnyddio set newydd o gwestiynau/tasgau. Mae tair set o gwestiynau yn cael eu rhyddhau gyda phob senario a

ryddheir ymlaen llaw, sy'n golygu y bydd gan ddysgwyr gynnig cyntaf a hyd at ddau gyfle i ailsefyll. Pan fydd dysgwr wedi rhoi cynnig ar bob un o'r tair set o gwestiynau/tasgau, rhaid defnyddio senario a chwestiynau cysylltiedig newydd unrhyw bryd y bydd yn ailsefyll yn y dyfodol.

Os bydd gofyn i unrhyw ymgeisydd ailgyflwyno asesiad ar ôl monitro allanol, dim ond yr asesiadau a fethwyd y bydd angen eu hailgyflwyno. Ni fydd angen ailgyflwyno unrhyw asesiadau lle mae'r ymgeisydd wedi llwyddo ynddyn nhw.

Marcio tasgau

Rhaid marcio'r holl dystiolaeth yn erbyn y cynllun marciau a ddarperir. Rhaid i'r dystiolaeth a gaiff ei marcio gydymffurfio â'r gofynion rheoledig a nodir yn y Pecyn Asesu a rhaid ei hanodi er mwyn dangos sut mae'n berthnasol i'r meini prawf asesu a'r marciau sydd ar gael.

Dim ond aseswr dynodedig a ddylai farcio tasgau. Dylai aseswr feddu ar arbenigedd priodol yn y pwnc a'r lefel ar gyfer uned benodedig. Mae'r aseswr yn gyfrifol am sicrhau'r canlynol:

- y cynhelir yr asesiad dan amodau rheolaeth penodol
- ei fod yn gyfarwydd â gofynion y deilliannau dysgu, y meini prawf asesu a'r marciau sydd ar gael cyn dechrau asesiad dan reolaeth
- bod y dystiolaeth a gyflwynir i'w hasesu yn ddilys
- bod penderfyniadau asesu yn cael eu cofnodi'n gywir
- bod tystiolaeth wedi'i hanodi'n briodol, gan gofnodi'n glir y marc a ddyfarnwyd am bob cwestiwn ar y daflen farciau ar flaen pecyn yr ymgeisydd
- bydd dyfarniadau'n cael eu seilio ar y cynllun marcio a'r marciau sydd ar gael yn unig

Pan fydd y marcio wedi'i gwblhau a gradd llwyddo wedi'i dyfarnu, dylai'r aseswr lwytho canlyniad yr asesiad i fyny i Ardd Furiog City & Guilds. Bydd gweithgareddau monitro allanol yn digwydd pan fydd yr holl asesiadau mewnol wedi'u cwblhau a'u cyflwyno.

Dylai aseswyr gadw tystiolaeth o'u marcio, gan gynnwys copïau o ymatebion yr ymgeiswyr a'u taflenni marciau wedi'u cwblhau i'w monitro'n allanol.

Monitro asesiadau mewnol yn allanol

Mae prosesau sicrhau ansawdd allanol ar waith i gadarnhau dilysrwydd a dibynadwyedd penderfyniadau asesu mewnol a wneir gan staff canolfannau.

Bydd gwaith asesu mewnol yn destun monitro allanol er mwyn sicrhau cysondeb a dilysrwydd penderfyniadau asesu canolfannau. Cynhelir y monitro allanol hwn unwaith y bydd yr holl asesiadau mewnol wedi'u cwblhau, a bydd yn cynnwys dilysu o sampl o waith ymgeisydd yn allanol. Bydd gweithgarwch monitro a gwirio yn cael ei gyflawni gan swyddogion sicrhau ansawdd allanol cymwysedig a rhoddir adborth ysgrifenedig ffurfiol i'r ganolfan.

Bydd y consortiwm yn ymchwilio i unrhyw achos sylweddol o ddiffyg cydymffurfio neu unrhyw feysydd sy'n peri pryder a nodir wrth fonitro'n allanol. O ganlyniad i weithgarwch o'r fath gellir

gweithredu a/neu osod sancsiynau. Mewn rhai achosion gall ymchwiliadau arwain at ddadymrestru'r ganolfan neu'r canolfannau dan sylw.

I gael rhagor o wybodaeth am y broses monitro allanol, gweler y Llawlyfr Gweinyddu (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC) sydd ar gael ar wefan y Consortiwm yn www.dysguiechydagofal.cymru.

Trefniadau ar gyfer asesiadau allanol

Mae'n bosibl sefyll y prawf dewis lluosog naill ai ar-sgrin gan ddefnyddio llwyfan profi seiliedig ar gyfrifiaduron City & Guilds, neu fel prawf ar bapur.

Defnyddir amodau arholiad dan oruchwyliaeth ar gyfer sefyll y prawf. Gweler gofynion y CGC am fanylion: <https://www.jcq.org.uk/exams-office/non-examination-assessments>

I gael rhagor o wybodaeth am wneud cofrestrïadau, trefniadau mynediad a chanllawiau ar gynnal profion, gweler y Llawlyfr Gweinyddu sydd (Cyflwyniad i weithio gyda City & Guilds a CBAC) ar gael ar wefan y Consortiwm yn www.dysguiechydagofal.cymru.